

Et undersøgende åndehul

Hansen, Niels-Henrik Møller

Published in:

Skolerådgivningen på Center for Høretab. Jubilæumsskrift 1978-2018

Publication date:
2018

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Hansen, N.-H. M. (2018). Et undersøgende åndehul. I *Skolerådgivningen på Center for Høretab. Jubilæumsskrift 1978-2018* (s. 10-11). Artikel 3. <http://www.cfh.dk/assets/cfh-skoler%C3%A5dgivningens-jubil%C3%A6umsskrift-2018-web.pdf>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

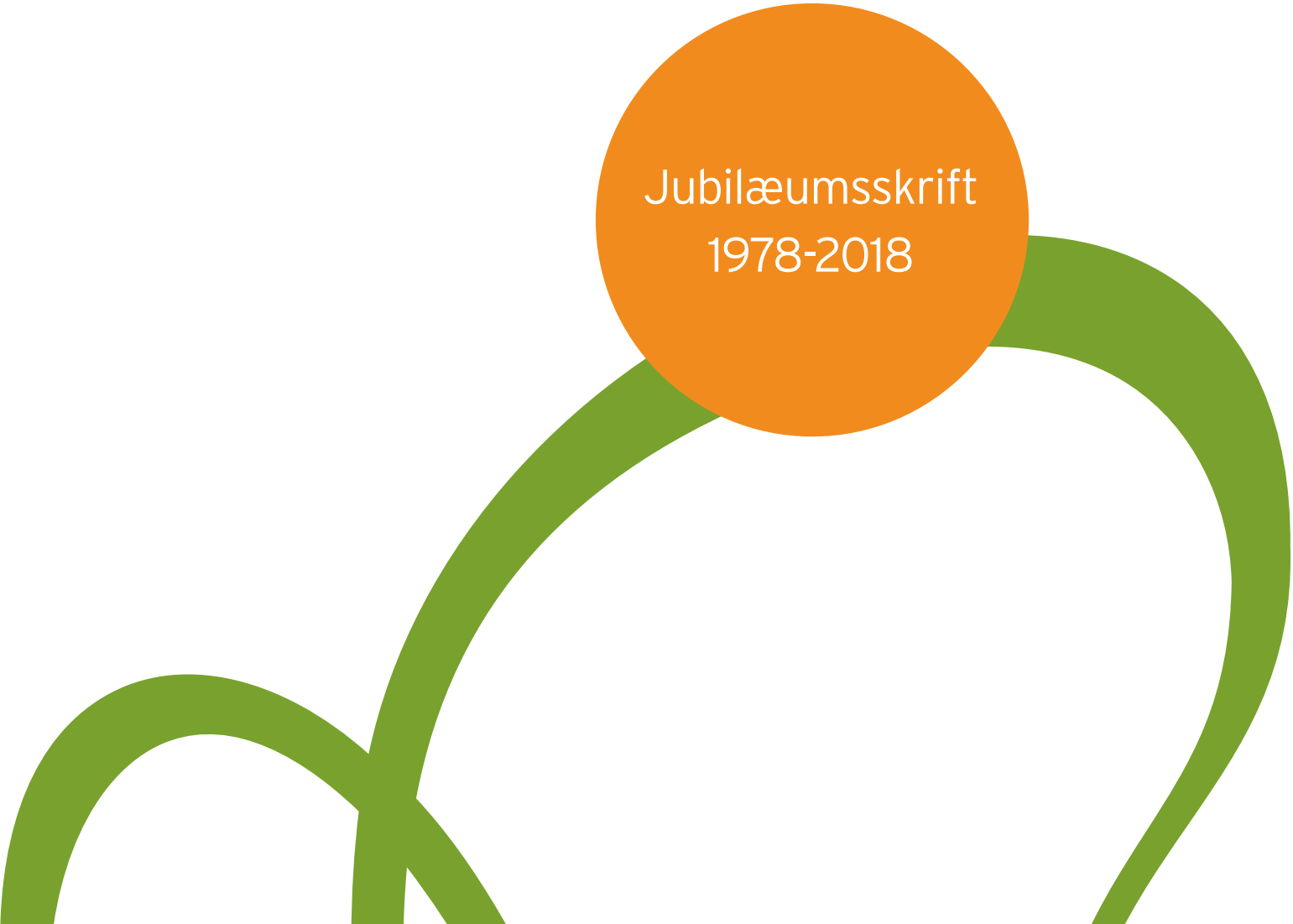
Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Skolerådgivningen på Center for Høretab Jubilæumsskrift 1978-2018

Skolerådgivningen
Center for Høretab

A decorative graphic consisting of a thick, green, wavy line that forms a large, open loop. An orange circle is positioned within the upper part of this loop.

Jubilæumsskrift
1978-2018

Indhold

3	Forord - Vi er her for børnenes skyld
4	Sådan startede det
8	Et undersøgende åndehul
10	Samarbejde gør stærk
14	Et fag opstår og professioner bliver til
22	Tværfaglig udredning af skolebørn
26	Modtagelse af elev med høretab
28	Tak til samfundet
30	Rådgivning lokalt på skolerne
34	En uundværlig hjælp
38	"Jo jeg har læst på lektien, men du sagde ikke, at jeg også skulle huske det"
42	Rundbold med teleslynge
46	Øget behov for lærerkurser
47	Et stærkt team
48	Vidensformidling med mange vinkler
50	Et kig i krystalkuglen anno 2018
56	Skolerådgivningen og høretabsområdet gennem 40 år

Udgivet af

Center for Høretab

Redaktion

Center for Høretab

Grafisk tilrettelæggelse

Materialecentret

Fotos

CfH privat, Colourbox

Forsidefoto - Den lyttende

pige, skulptur af

Jørgen Gudmundsen-Holmgreen

Marts 2018

Vi er her for børnenes skyld

Høretab: 40 års jubilæum i skolerådgivningen til elever i folkeskolen

Anette Thiesen, Afdelingsleder, Center for Høretab

En medarbejder, som i 40 år har ydet en særlig indsats og som utrætteligt har arbejdet inden for samme ansættelsesmyndighed, har mulighed for at blive indstillet til Hendes Majestæts Fortjenstmedalje.

Denne helt specielle indsats med at støtte og bringe viden til elever, forældre og skoler om læring og det at have et høretab har skiftende personale i Skolerådgivningen påtaget sig gennem de seneste 40 år.

Det har fungeret under Staten, Amter, Regionen og nu under Socialstyrelsen

Starten på det var på baggrund af et samfundsønske om, at flere børn med andre udfordringer og også dermed børn med høretab skulle integreres i lokale skoler.

Det var for mange skoler en helt ny opgave, som man ikke vidste, hvordan man skulle løse, og der var derfor brug for mere viden og information for at kunne give børnene det bedst mulige tilbud.

Flere kommuner og tale/hørepedagoger fremkom med ønsker om at oprette et hjælpekorps, der kunne bistå de lokale tiltag. Det blev til Skolerådgivningen.

Ønsket fra kommunerne var i de første år et udredningsforløb, hvor børnene kunne blive fagligt testet og få afprøvet det høretekniske udstyr. Desuden ønskede man også hjælp til og anvendelse af det rette høretekniske udstyr.

Der blev etableret kursus for lærerne og der blev ligeledes etableret kursus for forældrene.

Ligeledes blev der etableret Børne Høre Kursus, en uges kursus for elever i aldersgruppen 3.- 9. klasse

Senere blev den kørende konsulentfunktion tilkoblet.

Disse tilbud har gennem årene udviklet og tilpasset sig de tekniske fremskridt, skolereformer, de faglige krav, undervisningsmetoder, afgangsprøver samt den social trivsel.

I Danmark findes der ingen fælles databank, som har det eksakte tal på, hvor mange børn med et høretab, der er i folkeskolen. Det være sig børn med et ensidigt høretab, middelsvært høretab, svært høretab, høreapparat brugere, BAHS brugere, CI implanteret eller et ubehandlet høretab. Men et gæt vil være, at der omkring 1200 elever med høretab i folkeskole regi.

Vi har bl.a. valgt at fejre den runde fødselsdag med dette jubilæumsskrift, som folk med vidt forskellige relationer til skolerådgivningen bidrager til. Blandt bidragsyderne er nuværende og tidligere ansatte, pædagoger, lærere og konsulenter i nogle af de kommuner, vi samarbejder med. Folk med høretab, som har nydt gavn af tilbuddene, fortæller deres historie. Jubilæumsskriftet indeholder også en række konkrete eksempler samt korte udsagn fra børn og forældre, samt et bidrag fra vores nære samarbejdspartner, CDH, hvis skolerådgivning i år kan fejre 10 års jubilæum.

Vi håber, at de mange bidrag tilsammen giver et ganske godt billede af, hvad det er, vi arbejder med og den udvikling, der er sket gennem de 40 år.

Sådan startede det

*Gustav Petersen, psykolog, Center for Høretab
Heine Schmidt, talehørelærer, Center for Høretab
Jette Salvig, tunghørelærer, Center for Høretab
Birthe Brink, talehørelærer, Center for Høretab
Lilian Jacobsen, talehørelærer, Center for Høretab
Annette Bonde Nielsen, tidligere ansat på Center for Høretab*

*Ildsjælene, psykolog Gustav Petersen, talehørelærer
Heine Schmidt, tunghørelærer Jette Salvig,
talehørelærer Birthe Brink, talehørelærer Lilian Jacobsen
samt Annette Bonde Nielsen, fortæller historien om til-
blivelsen af Børnehøreinstitutet - nu Skolerådgivningen.*

Baggrunden for Børnehøreinstitutets opståen

Gustav oplyser, at Børnehøreinstitutet (BHI) blev oprettet med udgangspunkt i den skole, der var for døve og hørehæmmede børn på Fredericiaskolen. Henvendelserne kom fra talehøreksulenter, som tilså hørehæmmede børn i de lokale skoler. Talehøreksulenterne søgte vores hjælp, fordi mange af de hørehæmmede elever havde store udfordringer. Nogle havde det direkte svært uddyber Gustav. Jette tilføjer, at udgangspunktet var nogle velfungerende tunghøreklasser på skolen. Når man havde specialiseret sig i undervisning af tunghøre, blev det en naturlig opgave at involvere sig i BHI. Dækningsområdet var hele Jylland, Fyn og øerne - men ikke Sjælland.

De første tiltag til observationsophold og etablering af BHI blev gjort i løbet af 1970'erne. Altså før udlægning af Særforsorgen i 1980, hvor Fredericiaskolens Netværksgruppe også etableredes.

Det var i et samarbejde mellem Netværksgruppen og Fredericiaskolen, at talehøreksulenterne fra Fredericiaskolens dækningsområde fremkom med ønsker til institutionens rolle og opgaver, herunder også omkring BHI. Omkring 1988 ændredes navnet fra BHI til Skolerådgivning.

Alle de oprindelige ildsjæle husker tilbage på børn og forældre, som kunne være betænkelige ved, at barnet i nogle uger skulle på en specialskele - og endda også bo på institutionen igennem observationsperioden.

Heine fortæller, hvordan han en søndag var på tur med familien i det sønderjyske og kom forbi en kommende observationselevs hjem. Han bankede på og besøgte familien, og dette gav så meget ro for alle, at man fremover altid besøgte barn og familie forud for observationsopholdene.

Alle beretter tillige om børn på mellemtrinnet, som efterhånden havde fået det svært. Ikke blot i undervisningen, men også socialt. Lilian nævner, hvordan flere børn kunne være lukket helt ned psykisk, Jette refererer til flere oplevelser af, hvordan forældre og lærere havde vidt forskellige opfattelser af, hvordan barnet klarede sig og havde det. Oftest havde lærerne en opfattelse af en meget omgængelig og stille og rolig elev, mens forældrene oplevede voldsomme vredesudbrud hos deres barn efter endt skoledag. Henvisningerne til BHI var således ofte også på baggrund af uenighed mellem elevens forældre og lærere.

“Oftest havde lærerne en opfattelse af en meget omgængelig og stille og rolig elev, mens forældrene oplevede voldsomme vredesudbrud hos deres barn efter endt skoledag.”

Forældrerollen

Gustav pointerer, at arbejdet i starten var meget præget af: "Pas på, forældrene ikke kommer til at styre".

"Specialisten har ret", og han tilføjer: "Der skete en faglig udvikling, hvor vi arbejdede hen imod at tage mere udgangspunkt i eleven og familien".

Jette supplerer og nævner, at der i starten var 6-ugers ophold med midtvejskonferencer, hvor forældre og lærere mange gange sad i hver sin ende af bordet og havde meget forskellig opfattelse af, hvordan barnet havde det. Hertil bar flere forældre på en frygt for, at de var skyld i deres barns vanskeligheder.

Lilian husker en afsluttende konference, hvor et par forældre til sidst spurgte, om de måtte have lov at spørge om noget. Annette nævner i forbindelse med udredningsforløb af de yngre børn i indskolingen, hvor vigtig en rolle og opgave, netop forældrene har, og at der i tilknytning til udredningsforløbene blev etableret kurser for forældrene. Det betød, indholdet på den afsluttende konference heller ikke nyt for forældrene.

Holdningerne ændrede sig. Lærerrollen blev mindre autoritær, det blev acceptabelt at stille spørgsmål og forældreinddragelsen var til gavn for både eleven og familien.

Observationsforløbet

I starten var det 6-ugers ophold med to børn ad gangen. Det var oftest elever på mellemtrinnet eller i udskolingen, der kom i BHI. Der blev efter 3 uger afholdt midtvejskonference med den lokale skole og forældrene og afsluttende konference efter endt observationsophold (6 uger).

”Vi var et team, der sammen løste opgaverne omkring det hørepædagogiske, audiologiske, psykologiske/ sociale samt naturligtvis elevernes faglige udvikling. Undervisningen under observationsopholdene foregik på hjemklassens niveau. Sommetider måtte undervisningen tillempes”, fortæller Jette.

Heine havde især fokus på elevernes læseudvikling. For 40 år siden var manges opfattelse, at døve og hørehæmmede elevers læsning sjældent blev bedre end på 3.-4. classes niveau.

Man brugte meget Læselix og tilbød eleverne læsestof på et niveau, der ikke var for svært for den enkelte. Men selv om eleverne lærte at knække læsekoden, kunne lytteforståelse og indholdslæsning fortsat være en stor udfordring for mange.

Flere forældre var bange for at være skyld i barnets handicap. I løbet af observationsforløbene rykkede denne frygt, når forældrene fik oplevelsen af, at deres barn kunne mange ting. Vi havde tiden til at være omkring barnet. Mange var meget positive overfor, at ’det her skulle gentages’. Vi så tit glæden ved forældrene over, at de havde et velfungerende barn”, siger Jette.

Om den psykologiske testning forklarer Gustav: Når jeg testede børnene, så jeg efter, ”Hvor er barnets muligheder, og hvor er barnets begrænsninger”.

Vi fik vist, at barnet kunne forstå noget, selvom det ikke gik igennem ørerne. Man er nødt til at se på barnet og hvad det gør. Børn er også kloge!

Jeg startede gerne testningen på et niveau, hvor vi var sikre på, barnet kunne overskue opgaverne, og så steg vi langsomt i sværhedsgraden. En enkelt elev sagde på et tidspunkt: ”Har du ikke noget, der er noget mere i?”

“Vi fik vist, at barnet kunne forstå noget, selvom det ikke gik igennem ørerne. Man er nødt til at se på barnet og hvad det gør. Børn er også kloge!”

Høretabet får indflydelse på barnets levevilkår. Vi fik indtryk af hvert enkelt barns personlighed, følsomhed og ængstelser. Det kunne vi snakke med barnet, forældrene, barnets lærere og lokale talehørekonulent om.

Talehørekonsulenterne ved BHI tilføjer, at eleverne oplevede, at voksne snakkede med dem om det, børn tænker tanker omkring. Der blev snakket meget - børnene betroede sig. De gav udtryk for mange frustrationer omkring:

- ingen kammerater
- ingen kan lide mig
- kun gråhårede venner
- kun 4-benede venner
- følte sig forkerte i forhold til klassen og familien.
- når jeg bliver voksen, kan jeg høre normalt

Det at opleve samhørigheden var vigtigt, understreger Jette.

Høreapparater og høreteknisk udstyr

I løbet af de første dage af observationsopholdet blev elevens høreapparater (HA) tjekket, ligesom det høretekniske udstyr blev eftersat, hvis der var tildelt sådan et. Der blev foretaget høreprøver, så der ved afsluttende konference forelå et audiogram og en skelneprøve for hver enkelt elev. I en periode blev der også målt 'functional gain', hvor man mente at kunne vise, hvordan eleven hørte med sine HA på.

Det var Birthe, der koordinerede alt i forbindelse med Laboratoriets opgaver omkring BHI-eleverne. Mange gange kunne der være gået noget i stykker i elevens HA eller høretekniske udstyr. Så blev det repareret enten hos Fredericiaskolens teknikere eller det blev sendt til producenten.

Nogle gange var der sket ændringer i elevens audiogram, og en ændret indstilling i HA var nødvendig. Dette blev foretaget i samarbejde med den høreklinik, eleven blev fulgt fra. Fra tid til anden var der behov for at afprøve enten nye HA eller andet høreteknisk udstyr. Laboratoriet sørgede for, det blev bestilt hjem i god tid.

Lilian husker især én elev med øregangsatresi, men i øvrigt et fuldt fungerende indre øre, som i løbet af et observationsophold fik afprøvet BAHA, hvilket viste sig at være en fantastisk hjælp.

Fra omkring årtusindskiftet kunne der være behov for at afprøve forskelligt høreteknisk udstyr, så eleven kunne sammenligne kvalitet og udbytte af de forskellige produkter. Det kunne give udfordringer, fordi udbuddet af høreteknisk udstyr ikke var ens i alle kommuner/amter. Sidst i observationsperioden blev der sammen med elev og forældre evalueret på udbytte af audiologisk behandling, brug af høreteknisk udstyr i såvel skole som hjem.

Elevhjemmets funktion

Der var et rigtigt godt samarbejde med de elevhjem, hvor eleverne i BHI boede i løbet af observationsopholdene, som i starten var 6 uger med to børn ad gangen. Siden blev opholdene kortet ned til 3 eller 4 uger. På elevhjemmet fik de gode aha-oplevelser. De oplevede andre med høretab og så, hvordan de klarede sig, hvordan de brugte naturlige tegn og tegnsprog. De så, hvordan andre børn gjorde noget for at kommunikere og være med. De indså: "Jeg er ikke skæv".

Forældrene var ofte nervøse for, om børnene kunne falde til ro. Men her var elevhjemmet en kæmpe hjælp, så børnene faldt til ro og kunne modtage undervisning.

“Stop stop,
jeg kan ikke høre
så hurtigt.”

Elevcitat

Gentagne observationsophold - hvorfor?

Mange forældre blev så positive overfor observationsopholdet, at de ønskede, det skulle gentages.

Lærerne opnåede god forståelse til at kunne hjælpe meget bedre - også i klassesammenhæng.

I skolen øges kravene løbende, der kunne være lærerskift, nye fag eller andre ændrede vilkår, som gjorde, at PPR gentog henvisningen til Børnehøreinstituttet. Nogle elever kom én gang om året. Lilian husker især én elev, som gjorde hende opmærksom på, at han nu havde jubilæum, for det var 5. gang, han kom i observationsophold. Elever har givet udtryk for, at de i løbet af observationsopholdene kunne mærke, at de var normale indeni. En følelse, der kunne træde i baggrunden i den travle og ofte anstrengende hverdag, det var at følge med på normalhørendes vilkår i den lokale skole.

Et stort fagligt og personligt engagement

"Beregning af arbejdstid til opgaven? Det skulle vi bare finde plads til. De børn havde jo brug for det".

"Der var meget træk på vores pædagogiske evner - vores medfødte evner".

"Vi fik sjældent klager, men flere ønskede at gøre brug af Børnehøreinstituttet årligt".

"Jeg var meget glad for mit arbejde, for vi fik mange gode responser fra forældre og de professionelle".

"Vi var et team", er udsagn fra ildsjælene, der bidrog til at etablere Børnehøreinstituttet, nu Skolerådgivningen.

Sidst i 1990'erne kom ønsket fra de lokale talehørekon-sulenter og Netværksgruppen om, at der blev mulighed for at bruge Skolerådgivningen til børn i indskolingen. De nu noget yngre børn havde sværere ved at være væk hjemmefra og bo på elevhjem. Ordningen for denne aldersgruppe blev derfor, at de kunne køre med skolebus-serne frem og tilbage dagligt.

Disse ophold i Skolerådgivningen blev kortet ned til to uger, men med to opfølgende konsulentbesøg i det efterfølgende skoleår på elevens skole, i fritidsordningen og ofte også i barnets hjem.

Elevernes udfordringer var de samme som før. De havde fortsat god glæde af at se andre børn med HA og lære, hvordan andre klarede livet med høretab. De iagttog på Center for Høretab brugen af tegn, men især så de også andre med HA.

Efterhånden begyndte der at komme farver på HA. Mange piger valgte lyserøde apparater, mens drenge kunne vælge ét gult og ét blått og dermed vise tilhørsforhold til fodboldklubben Brøndby.

Annette fortæller, hvordan strukturreformen i 2007 fik betydning for, at udgiften til skolebuskørsel ændredes, så kommunerne fik en stor udgift.

Skolerådgivningen ændrede igen struktur, og allerede fra 2006 opnormeredes Skolerådgivningen fra to til tre hørekonsulenter. En af konsulenterne havde udelukkende konsultative opgaver rundt på skolerne lokalt i Vejle Amt og det sydlige Århus Amt, mens de to andre fortsat gennemførte observationsophold.

I disse år opstod VISO, og Skolerådgivningen fik de højt specialiserede opgaver inden for børneaudiologien på landsplan.

Ligesom ved starten i 1978 havde Skolerådgivningen været i gang i nogle år før med tiltag, som skulle vise sig at være bærende.

“Efterhånden begyndte der at komme farver på HA. Mange piger valgte lyserøde apparater, mens drenge kunne vælge ét gult og ét blått og dermed vise tilhørsforhold til fodboldklubben Brøndby.”

Et undersøgende åndehul

Af Niels-Henrik M. Hansen (afbilledet),
lektor, ph.d., cand.scient.soc.,
tidligere elev i skolerådgivningen

Jeg var elev på Børnehøreinstitutet i flere omgange. Det nøjagtige antal fortaber sig i erindringens tåger, men det er mindst to gange, som jeg husker det i dag. Det er nogle ophold, som jeg i dag erindrer som noget særligt. Et rart afbræk fra hverdagens rutiner og som et særligt åndehul i den forstand, at man på Børnehøreinstitutet blev mødt af forståelse og et ønske om at hjælpe én til klare sig bedst muligt i hjemskolen. Hjælpen omhandlede både et blik på de relevante tekniske hjælpemidler, de sociale elementer og tilrettelæggelsen af undervisningen.

Det var noget særligt at være gæst - elev - på Fredericia-skolen, som det hed dengang. Det var lidt som en magisk verden, hvor den "almindelige" verden var suspenderet.

Et slags "Hogwarts", hvor det var ok og normen, at man ikke kunne høre og brugte tegnsprog og høreapparater. Hvor de voksne tog det som en selvfølge, at der skulle tages vidtrækkende hensyn i undervisningen og i hverdagen generelt. Det var en rar følelse af at være i trygge hænder. Det var som unik by, afskåret fra resten af verden og med sit eget rige interne liv, faciliteter og muligheder.

Det var også noget særligt at være elev på Børnehøreinstitutet. Man var typisk to elever ad gangen, og vi blev mandsopdækket af lærerne. Det gjorde at undervisningen var intensiv. Der var ikke mulighed for at gemme sig eller tage en slapper. Fordelene var dog større end

denne mindre ulempe. Et stort plus var de mange aktiviteter, der var i løbet af skoledagen og at skolen havde sin egen svømmehal, hvilket var en vild luksus, når man var 12 år gammel.

Et andet særligt træk var også opholdet på elevhjemmet. Som barn var Fredericia meget langt væk hjemmefra, og da opholdet var fire til seks uger, var det mere end blot et kort tidsrum.

Det var spændende at bo på elevhjemmet, men også et indblik i en verden, der også kunne have været min, hvis min vej igennem folkeskolen havde gået via tegnsprog og Fredericiaskolen. Det var en verden uden lyd, med andre normer, hvor man som én, der ikke kunne tegnsprog, var den handicappede og udenforstående, der så ind og i bedste fald var en perifer deltager.

På sin vis var der tale om duplikat af min hverdag, men med omvendt fortegn.

Det var ikke nemt at være hørehæmmet enkeltintegreret elev i folkeskolen dengang, og jeg husker tydeligt, at mine forældre konstant måtte kæmpe med henholdsvis kommunen og amtet om den nødvendige hjælp år efter år.

“Det var ikke nemt at være hørehæmmet enkeltintegreret elev i folkeskolen dengang.”

Dengang satte jeg ikke spørgsmålstegn ved alle de test og prøver, der blev gennemført på mig under opholdet på Børnehøreinstitutet. På den måde dækkede opholdet også over en anden dagsorden, hvor målet var optimering og måling. Målet var ikke eksplicit som elev, men der var en høj grad af tillid til, at det blev anvendt til noget godt.

På den måde var tiden på Børnehøreinstitutet et indblik i en verden, hvor høretab var accepteret og en naturlig del af hverdagen. Retrospektiv gav det mig en lyst til

at snuse mere til denne verden, hvilket i første omgang blev via Børnehørekurserne i Oksbøl og senere som elev på Frijsenborg Efterskole, der optager hørehæmmede unge som en del af deres elevgruppe.

Jeg har i mit professionelle liv haft mulighed for at undersøge unge hørehæmmedes trivsel og livssituation i dagens Danmark. Det er et gennemgående træk, at der rundt om i landets skoler og kommuner mangler viden om, hvordan man bedst muligt kan arbejde på at sikre unge hørehæmmedes trivsel og udbytte af skolen. I forbindelse med kommunalreformen og nedlæggelsen af amterne, kan man kun begræde det kolossale videnstab, der er sket på området efterfølgende og savne de intentioner, der var bag oprettelsen af Børnehøreinstituttet. Der er i høj grad brug for åndehuller til børn og unge med høretab i dagens Danmark.

“Når jeg er sammen med de andre med HA, ved de, hvordan det er inde i mit hoved.”

Elevcitat

“Når jeg kommer her, kan jeg mærke, jeg er normal indeni.”

Elevcitat

Historie fra virkeligheden:

Pige i 5. klasse med CI er ked af at gå i skole.

Lyden i det høretekniske udstyr generer hende. Når læreren tænder for sin mikrofon, starter hendes Roger modtagere automatisk, og hun kan ikke komme ud af lyden, med mindre hun tager sine CI af.

Skolerådgivningens konsulent observerer undervisning og har samtaler med pigen. Hun græder, når vi snakker om lyd. Hun vil ikke have besøg af tekniker igen, for hun føler, hun er forkert, når udstyret ikke duer til hende. Hun får nedsat timetal og dagligt forlader hun klassen for at sidde alene i nabolokalet.

Hun ytrer ønske om at komme væk.

Hen over sommerferien skifter hun skole, og fra første dag følger hun fuldt skema.

Et andet høreteknisk udstyr sættes op, hvor hun selv vælger til og fra. Dét gjorde forskellen.

Samarbejde gør stærk

Ole Dyhrberg Andersen (afbilledet)
Afdelingsleder, Center for Døvblindhed og Høretab

2017 blev året, hvor vi på Center for Døvblindhed og Høretab (CDH) med stor glæde markerede 10-årsdagen for etableringen af Specialrådgivning til elever med høretab - der tidligere hed Skolerådgivningen til elever med høretab. Starten var den 1. januar 2007, som var det selvsamme tidspunkt, den nye kommunalreform trådte i kraft.

At det lige blev her, skolerådgivningen startede, var på ingen måde en tilfældighed. I Region Nordjylland var der politisk bevågenhed for ikke "at tabe" høretabsområdet i overgangen fra amter til regioner. Amterne havde i en årække forvaltet en hørekonulentordning, som i samarbejde med de kommunale PPR-kontorer løftede rådgivningsopgaven overfor elever med høretab i folkeskolen. Denne bistand ønskede regionen at fastholde og udbygge.

Speciaalsektoren i Region Nordjylland og CDH iværksatte derfor et rådgivningstilbud på skoleområdet i lighed med den rådgivning, som i forvejen fandtes til småbørn med høretab på førskoleområdet. Rådgivningen både for småbørn og skolebørn blev finansieret af kommunerne som en "gratis" beredskabsordning, der kunne trækkes på af dagtilbud, skoler, fritidsordninger, PPR-kontorer, forældre m.fl. Forankringen af rådgivningen på CDH var ret naturlig, idet der i forvejen var en faglig ekspertise og organisering som grundlag for at løfte opgaven.

Vejen til inklusion

De nye teknologiske muligheder i form af cochlear implant, digitale høreapparater, høretekniske hjælpemidler m.v. havde på det tidspunkt sat nye standarder for mulighederne for børn med høretab. Specialskoler var ikke længere fremtidsudsigten for hovedparten af børn med sværere høretab. Inklusion i folkeskolen blandt hørende kammerater var både blevet en forventning - og en realitet.

“Inklusion i folkeskolen blandt hørende kammerater var både blevet en forventning - og en realitet.”

Der blev arbejdet målrettet på at skabe et solidt auditivt og talesprogligt grundlag for børnene fra de var helt små med henblik på at opnå en alderssvarende høre- og taleudvikling inden skolestart. For at det kunne lykkes, og for at sikre en optimal inklusion af børnene, var det afgørende, at lærere, pædagoger og andre fagpersoner kunne tilføres den fornødne viden i form af specialrådgivning.

I etableringsfasen var Center for Høretab (CfH) i Fredericia med sin mangeårige erfaring på området en særdeles værdifuld kilde til inspiration. Der blev opbygget et lignende tilbud på CDH tilpasset forholdene i det nordjyske, bestående af specialrådgivning, kurser for lærere og pædagoger, børne-hørekurser, høre-teknisk bistand, efterklangsmålinger, materialeproduktion m.m. Et team af erfarne hørekonulenter og audiologisk personale blev grundstammen i rådgivningen og opbygningen af det faglige tilbud.

Helhedssyn på barnet

Det tværfaglige samarbejde og et helhedssyn på barnet har fra starten været centralt i rådgivningen, idet der er mange facetter i spil for at skabe de rette betingelser for en elev med høretab i skolen. Ofte er det ikke tilstrækkeligt "alene" at have fokus på elevens hørelse for at sikre den bedste udvikling og trivsel. Der lægges stor vægt

“Mine HA lever deres eget liv.”

Elevcitat

på at sikre en rød tråd i indsatsen fra den medicinske og høretekniske behandling til den pædagogiske og rådgivningsmæssige indsats overfor barnet. Ligeledes er det væsentligt, at rådgivningen rækker ud i nærmiljøet og den dagligdag, eleven befinder sig i. For at det kan lykkes, er samarbejdet mellem de Audiologiske afdelinger, Specialrådgivningen, de kommunale PPR-kontorer og skoler af afgørende betydning.

At specialrådgivningen igennem årene er blevet en succes, vidner bl.a. udviklingen i antallet af sager om. I de første par år, hvor kendskabet til rådgivningen var begrænset, var der relativt få sager. Siden har antallet været støt stigende. I 2017 nåede antallet op på omkring 150 sager. Ikke alene er kendskabet til tilbuddet blevet større igennem årene, men også det faglige indhold er blevet "skarpere", så det løbende tilpasses kommunernes og skolernes behov med afsæt i den nyeste viden på området. Kommuner, lærere/pædagoger, forældre og elever med høretab har taget tilbuddet positivt til sig.

I de første år var rådgivningstilbuddet på CDH landsdækkende og omfattede alene kommunerne i Region Nordjylland og de nordligste kommuner i Region Midtjylland. Med virkning fra juli 2014 medførte en lovændring, at ansvaret for organisering og finansiering af rådgivningen overgik til Socialstyrelsen - VISO-KaS.

I den forbindelse fik både rådgivningen på Center for Høretab (CfH) og CDH tildelt en landsdækkende leverandøropgave, vel og mærke uden at få tilført yderligere midler på budgetramme. Udfordringerne var til at få øje på. Nye veje måtte derfor afsøges for at sikre, at rådgivningen kunne række ud i hele landet.

En af mulighederne var en udbygning af det i forvejen nære samarbejde mellem CfH og CDH. Da Socialstyrelsen i 2016 satte specialrådgivningen i udbud, var det nærliggende at indgå et formaliseret samarbejde for at løse den landsdækkende opgave.

Et stærkt samarbejde

Rådgivningsafdelingerne på CfH og CDH blev med virkning fra 1. januar 2017 til et konsortium, som også kom til at omfatte Materialecentret på CDH. Konsortiet fik navnet: Specialrådgivningen til børn og unge med høretab. De tre parter tilsammen fremstår både fagligt og ressourcemæssigt stærkt i forhold til at løfte de landsdækkende opgave

Der er endnu et stykke vej for at nå ud i alle områder af landet, men mere information og opbygning af kontaktflader i kommunerne vil givet øge kendskabet.

Det er et livslangt forløb at være høreapparat- eller CI-bruger. Til trods for den lille "dums" bag øret, er høretabet en ret "usynlig" funktionsnedsættelse.

“Der er endnu et stykke vej for at nå ud i alle områder af landet, men mere information og opbygning af kontaktflader i kommunerne vil givet øge kendskabet.”

Det er ikke muligt at se, hvad eleven hører og ikke mindst, hvad eleven ikke hører. Det er derfor "nemt" at overse og negligere betydningen af et høretab. Fortløbende bevågenhed og almindelig høreomsorg fra omgivelserne vil for mange af eleverne være tilstrækkeligt, men erfaringen viser også, at fokuserede indsatser, særlig støtte og mere vidtgående indsatser er afgørende for en del elever for at kunne fungere med sit høretab i en skole på lige fod med hørende kammerater. Rådgivningen og det tætte samarbejde mellem de forskellige aktører på høreområdet er en væsentlig brik i forhold til at sikre elever med høretab den bedste udvikling og trivsel med de forudsætninger, de har.

“Det er ikke muligt at se, hvad eleven hører og ikke mindst, hvad eleven ikke hører. Det er derfor "nemt" at overse og negligere betydningen af et høretab.”

sering og konkrete indsatser, der tilsammen skal sikre den fornødne kvalitet og en løbende udvikling af området.

Der er fortsat plads til forbedringer i forhold til det landsdækkende samarbejde og koordinering af indsatser. Forløbsbeskrivelser og retningslinjer på sundhedsområdet er et godt skridt i den rigtige retning. En udbygning og kvalificering af det tværgående sektorielle samarbejde og gang i endnu mere vidensarbejde kunne være ønsket herfra for den kommende tid.

Tak til de mange elever, forældre, fagpersoner m.fl., der de første 10 år har været en del af rådgivningen. Også en stor tak til flittigt arbejdende hørekonsulenter m.fl., som hver dag gør det ypperste for at få viden bredt ud og implementeret i elevernes dagligdag og nære omgivelser. Det er bestemt ikke så ringe endda, som det hedder på nordjysk.

På vegne af "høretemaet" på CDH - stort tillykke til os alle med de to jubilæer.

Mange positive initiativer

Set i helikopterperspektiv er der på landsplan mange positive initiativer i gang, bl.a. i form af vidensudvikling, organi-

“Det er en meget pæn lyd, men hvor er det ærgerligt, man ikke kan forstå, hvad de siger.”
Elevcitat

Hørt på lærerkurser og fra forældre:

Forældre:

Der er taget al den hensyn til J, der har været nødvendigt i forhold til klassefordeling, placering i klassen osv. En stor del af æren skyldes det gode konsulentarbejde fra jer, så tusinde tak for hjælpen.

Det er fantastisk, at I stiller jeres ressourcer til rådighed og vejleder skolen for netop at give M en så god start på skolelivet som muligt. TAK!!

Tusind tak for et flot arbejde omkring B på skolen. Vi er taknemlig over, at du kunne give dig tid til et kursus for underviserne. Også tak, fordi vi som forældre får info om, hvad der bliver gjort for vores og de andre børn på skolen.

Lærerkurser:

Dejligt at høre praksisfortællinger fra de unge selv - det har været en stor øjenåbner.

Øvelserne med "øreboffer" har virkelig givet mig en oplevelse af, hvad det vil sige at have et høretab.

Jeg har fået mange praktiske idéer til, hvordan jeg kan tilrettelægge undervisningen af B i klassen.

Et super godt og brugbart lærekursus, som jeg varmt kan anbefale til andre.

Mange praktiske forslag til, hvordan jeg kan regulere støjforhold i klassen.

Historie fra virkeligheden:

Pige i 6. klasse bryder sig ikke om at bruge høreteknisk udstyr ved morgensamlingen. Hun har HA.

Hun siger, det er bedre at inspektøren lægger mikrofonen på hylden ved siden af, hvor han står.

Lærerne snakker om, hun er forfængelig og ikke kan lide opmærksomheden omkring at være anderledes.

Skolerådgivningens konsulent snakker med pigen om situationen. Hun fortæller, at når de har fællessang, så kan hun kun høre inspektøren synge, hvis han har mikrofonen på.

Det pædagogiske personale aftaler at slukke for mikrofonen fremover, når fællessangen begynder.

“Når jeg husker at få mine HA på, kan jeg faktisk følge med i, hvad de siger.”

Elevcitat

Et fag opstår og professioner bliver til

Aida regel Poulsen, hørekonsulent, Center for Høretab
Finn Brøcher Petersen, tekniker, Center for Høretab

Den høretekniske udvikling var i gang længe før, de første høreapparater kom på markedet.

Allerede inden Det kongelige Døvtummeinstitut (i daglig tale Instituttet) og A-skolen blev slået sammen og flyttede på Merkurvænget under det nye fælles institutionsnavn "Fredericiaskolen", udviklede ingeniør Knud Børrild i de tidlige 1950'ere høreteknisk udstyr, der blev anvendt ved undervisningen. Udstyret var opbygget med såvel lærer- som elevmikrofoner.

Der var tale om faste installationer. Læreren bar en mikrofon (ledningskoblet), og eleverne havde headset (høretelefoner og mikrofon) på. Ud over at kunne høre læreren, kunne eleverne også høre hinanden. Det var samtidig muligt for eleverne at lytte til såvel radio, grammofon og spolebåndoptager i systemet.

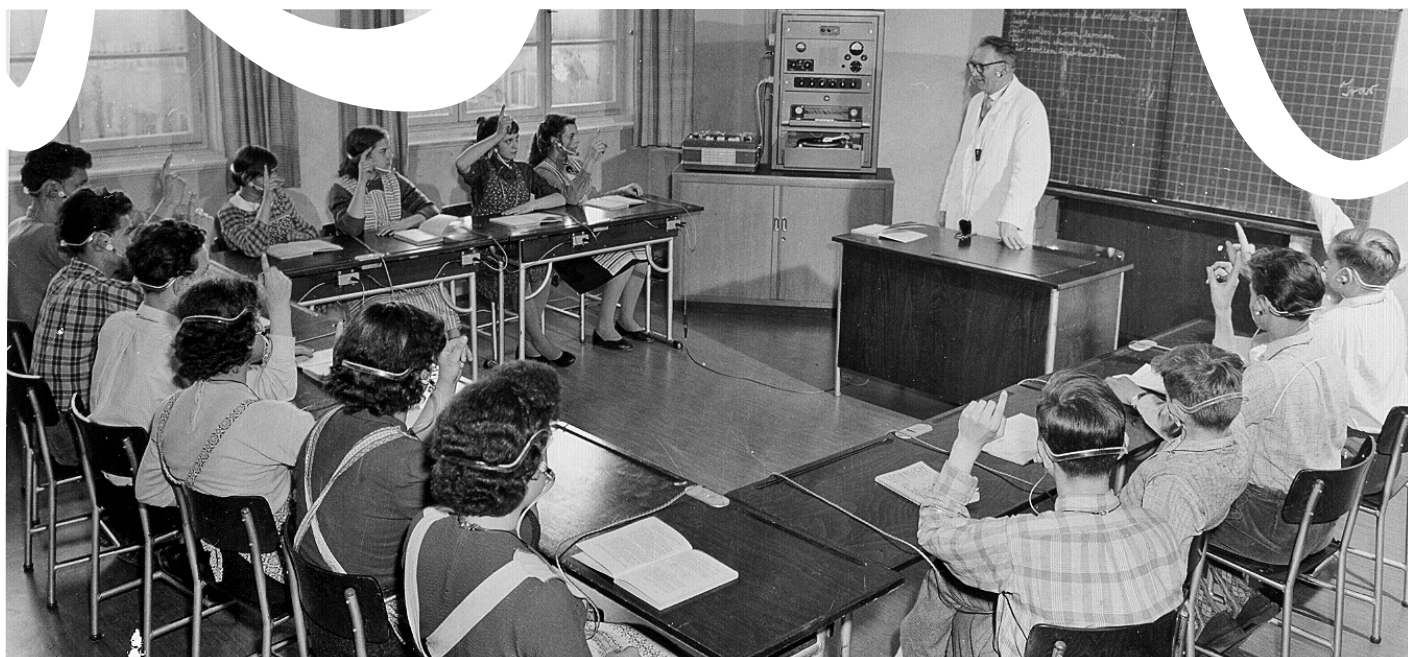
Det var bl.a. erfaringerne herfra, der blev videreført, da man flyttede til de nye lokaler på Merkurvænget.

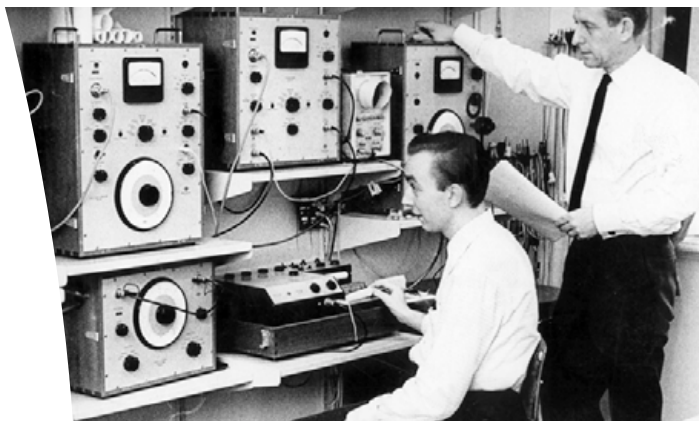
I gennem 1970'erne kom der et stigende antal henvendelser fra især de sønderjyske talehøre-konsulenter samt folkeskolelærere, der lokalt underviste tunghøre børn, fordi man savnede viden, råd og vejledning for at kunne løse opgaven at undervise disse elever på et tilfredsstillende niveau.

Idet der var en småbørnsobservation under opbygning på Fredericiaskolen, blev det naturligt at forsøge at etablere et observationstilbud også til skoleeleverne.

I disse nye bygninger blev der etableret fine faciliteter omkring den audiologiske behandling takket være ingeniør, Knud Børrild, som var en internationalt anerkendt frontfigur inden for pædiatrisk audiologi.

Da den nuværende institution blev bygget, var det således Knud Børrild, der foreskrev de fysiske akustiske rammer i bygningerne, ligesom han sikrede, at institutionen var indrettet til at tage høreprøver på børn og decideret arbejde med børneaudiometri.

Det lykkedes for Knud Børrild at få etableret nogle laboratoriefaciliteter, som på dette tidspunkt var blandt de allerbedste i Nordeuropa. Stedet blev besøgt af fagfolk fra såvel syd som nord, og laboratoriet blev arnested for praktisk brug af forskellige høretekniske løsninger samt et forskningssted i samarbejde med høreapparatproducenter bl.a. Danavox og Oticon.

Knud Børrild og personalet på "Laboratorie-gangen" senere "Teknisk audiologisk funktion" (i daglig tale nu "Øregangen") arbejdede tæt sammen med lærerne i skoleafdelingen om brug og indstilling af HA, ligesom der var stor bevågenhed omkring brug af høreteknisk udstyr i klasserne.

På dette tidspunkt begyndte børnene at blive udstyret med lommeapparater, og de var analoge.

Én af lærerne, Birthe Brink, fangede særlig interesse for den audiologiske behandling set i relation til børnenes udbytte af undervisningen på skolen. Man arbejdede i klasserne meget med den auditive sans og talesproglige udvikling, der var fast undervisning i artikulation efter Forchammers metode, ligesom der naturligvis blev brugt tegnsprog, så man hele tiden sikrede, at børnene udviklede sig så tæt på deres intellektuelle potentiale som muligt. Birthe fik i 1975 Oticonlegatet til at rejse ud i Europa og se på småbørnsaudiometri.

Her kom hun blandt andet til Bruxelles på et studieophold arrangeret af Arjen Boorsma, som var autodidakt audiolog og på daværende tidspunkt ved at starte sin egen høreklub.

Gennem besøg på forskellige døveskoler og børnehø i og omkring Bruxelles fik Birthe demonstreret en del forskelligt teknisk udstyr til børnsaudiometri, som Arjen Boorsma til dels selv havde udviklet.

Det blev til så stor inspiration for Birthe, at hun arbejdede på og også opnåede at få en del af Arjens ideer og udstyr overført til Laboratoriet på Fredericiaskolen i samarbejde med teknikeren Uwe Jankowski.

Alt var i sin spæde opstart, og der blev sat høje mål for udviklingen af høreteknologien. Således foregik uddannelsen af Fredericiaskolens og dermed Skolerådgivningens fagpersonale ofte internt. Personalet blev mesteroplært ved hinanden.

Man samarbejdede også med især Aalborgskolen om udvikling af artikulationsundervisningen.

Det var således Viggo Moss Hansen, der sidst i 80'erne forestod uddannelsen i

Lings metodikker i Danmark, hvor man i højere grad arbejdede med anvendelse af elevernes hørerest i artikulationsundervisningen. Lings metodikker har sidenhen udviklet sig til at indgå i AVT-metoden.

Her ud over rejste man ud og udvekslede med fagfolk i andre lande.

“Alt var i sin spæde opstart, og der blev sat høje mål for udviklingen af høreteknologien.”

Optimering af den audiologiske behandling og høretekniske hjælpemidler

Det blev derfor naturligt, at det også var Birthe, der var omkring de skolebørn, der kom i BørneHøreInstituttet. Hun snakkede med dem både om deres HA og deres øvrige høretekniske hjælpemidler, som man kaldte det dengang.

Det var fast kutyme, at der blev lavet høreprøve på eleverne, og resultatet af denne blev sammenholdt med de audiogrammer, der forelå fra den høreklub, hvor eleven var blevet audiologisk behandlet.

I et samarbejde med høreklubberne blev der i løbet af observationsperioden taget stilling til mulig justering eller ændring i elevens høreapparater - både i forhold til selve audiogrammet, men mange gange også i forhold til at tilpasse programfladen i høreapparaterne.

Nogle gange kunne det føre til en afprøvning af nye HA med det resultat, at eleven fik tildelt nye apparater.

Der blev også igangsat afprøvninger af høretekniske hjælpemidler, hvor det blev afprøvet, hvor længe ad gangen eleven kunne klare at høre i det ekstra udstyr, i hvilke situationer det var mest anvendeligt og hvornår det var bedre at klare sig på anden vis.

Rutinen var, at høreprøver og tjek af såvel HA som teknisk udstyr i øvrigt blev klareret i løbet af de første 2-3 dage, så man vidste, hvilket audiologisk og akustisk grundlag der var at arbejde ud fra i den pædagogiske indsats.

De første kommercielle høretekniske systemer

Det er i samme årti - 1970'erne og sideløbende med starten af BørneHøreInstituttet - at de første kommercielle høretekniske systemer dukkede op på markedet, i første omgang fastmonterede kablede systemer med en lærermikrofon. Få år senere kom så de første trådløse systemer

fra hhv. Phonak/Phonic Ear i USA og fra AB Transistor i Sverige, og i 1975 lancerede AB Transistor det første trådløse system med flere kanaler, hvorved det blev muligt at anvende trådløse elevmikrofoner. En udvikling, der var tilpasset de Skandinaviske undervisningstraditioner for dialogbaseret undervisning.

Systemet med elevmikrofoner var en kostbar investering, hvorfor der langt hen ad vejen kun blev investeret i en enkelt lærermikrofon, som læreren så til nød kunne bringe ned til eleverne.

Det er vist ingen hemmelighed, at netop det høretekniske udstyr op igennem årene har budt på mange forskellige udfordringer.

I en artikel af Lilian Jacobsen og Erik Thorsen fra Dansk Audiologopædi, december 1988, beskrives FM-anlægget som det vigtigste tekniske hjælpemiddel for hørehæmmede børn, men samtidig berettes, at "FM-udstyret ikke er et særlig godt hjælpemiddel, når det drejer sig om at høre kammeraterne i klassen".

“Systemet med elevmikrofoner var en kostbar investering, hvorfor der langt hen ad vejen kun blev investeret i en enkelt lærermikrofon, som læreren så til nød kunne bringe ned til eleverne.”

“Jeg kan ikke lide det høretekniske udstyr, for så kan jeg ikke høre, hvor de andre er i rummet.”

Elevcitat

En undersøgelse, udført af amtskolekonsulent i Fyns Amt, Ib Thyregod, sidst i 1990'erne af anvendelsen og funktionen af de FM-anlæg, der var udleveret til undervisning ved fynske hørehæmmede skoleelever viste, at bare 17 % af det udleverede udstyr var i brug og fungerede.

Det er nødvendigt også at kunne høre sine klassekammerater

For at bøde for manglende kommunikation med klassekammeraterne i timen, forsøgte man fra slutningen af 1980'erne at hænge loftsmikrofoner (grænseflademikrofoner) op i klassen.

Skolerådgivningen oplever nu, i 2018, at loftsmikrofoner igen er begyndt at komme ud i klasserne, hvor nogle elever med høretab giver udtryk for, at loftsmikrofonen samler mange andre støjlyde op fra klassen, så det er svært for eleven at undertrykke den støj, der høres samtidig med talesignalet. Det går ud over opmærksomhed og koncentration. Andre er tilpas med udstyret, fordi det ikke kræver, at medeleverne husker at tage en elevmikrofon at tale i.

Udviklingen af de høretekniske hjælpemidler fulgte op gennem 1990'erne to retninger, hovedsageligt baseret på den ene side, den angloamerikanske undervisningstradition, med en meget lærerorienteret undervisningsform, og hvor man derfor ofte kunne klare sig med en lærermikrofon, og på den anden side, den skandinaviske mere dialogbaserede undervisningsform, hvor der er behov for, at eleven med høretab også skal kunne høre, hvad kammeraterne i klassen siger.

Dokumentationerne for anvendelsen af de høretekniske hjælpemidler i skoleklasser har mest været baseret på engelske/amerikanske undersøgelser og følgelig også ud fra den angloamerikanske undervisningstradition. Dette har bl.a. bevirket, at brugen af elevmikrofoner ikke har været prioriteret i disse undersøgelser.

Ideerne omkring elevmikrofoner er altså ikke ny, og med lanceringen af AB Transistors skolesystem "alt i en løsning" Transett Pedagog III i 1995, blev det for alvor muligt at dække behovet for elevmikrofoner. Allerede tidligt kom Skolerådgivningen i berøring med dette udstyr, som var blevet bevilget nogle enkeltintegrerede elever med høretab, og fik således opbygget erfaringer med høreteknisk udstyr med elevmikrofoner.

Skolerådgivningen har gennem flere år haft et tæt samarbejde med tilsvarende organisationer i de skandinaviske lande (Bl.a. Specialpedagogiska Skolmyndigheten (SPSM) i Sverige og Statped i Norge), hvorfra der er kommet nogle, for danske forhold, mere relevante undersøgelser.

Med den viden, der er på området i 2018, ser det ud til, at det mest generende ved brug af høreteknisk udstyr for elever med høretab stadig er at blive afskåret fra kontakten med kammeraterne i klassen. Alligevel er der fortsat steder, hvor man "kun" til-
deler én lærermikrofon, ofte med begrundelsen at det er dyrt udstyr, men så er generne fortsat de samme.

“Småt er ikke altid godt, og den hurtige minimering af udstyrets størrelse har givet nogle tekniske udfordringer.”

Mindre udstyr og nye teknologier

Høreteknisk udstyr til brug i skolen har siden 1995 gennemgået en gennemgribende udvikling. Ikke mindst er systemernes fysiske størrelse blevet mindre og mere handy. I 2001 kom svenske Comfort Audio med det første minisystem, Selecta, med elevmikrofoner. Kort efter fulgte også "ikke-skandinaviske" producenter - Phonak og Phonic Ear/Oticon - med systemer med elevmikrofoner.

Småt er ikke altid godt, og den hurtige minimering af udstyrets størrelse har givet nogle tekniske udfordringer, som det har været nødvendigt at forholde sig til.

For eksempel var der de stemmestyrede elevmikrofoner, der tog nogen tid om at blive aktiveret. Det betød, at eleven med høretab mistede det første af alle udsagn. Det er en teknisk løsning, som fortsat tilbydes af visse firmaer og stadig giver præcis de samme udfordringer - omend dog i mindre grad. Nogle klassekammerater udvikler en kultur ved brug af stemmestyrede mikrofoner, hvor de siger "aaaaaaaaa....." inden de begynder at tale i mikrofonen. Så er de sikre på, at mikrofonen er aktiv og at budskabet når deres klassekammerat med høretab.

En anden type elevmikrofon er 'tryk og tal', som var den første type på markedet, og som især siden 2008 har været med til at give inklusion af elever med høretab et stort løft i de danske skoler. Det, man her bl.a. skal være mest opmærksom på i forhold til det tekniske, er slid i trykknappen.

I 2007 var Skolerådgivningen på studiebesøg i Sverige, hvor der ud over flere besøg på skoler og i rådgivningsinstitutioner også var lejlighed til at besøge firmaet Comfort Audio's udviklingscenter og med dem diskutere, hvad et godt høreteknisk udstyr skal kunne og indeholde af muligheder. Det følgende år, 2008 markedsførte Comfort Audio så verdens første høreprodukt målrettet undervisningsbrug - Comfort Digisystem - med både digital lydbehandling og digital trådløs overførsel. Efterfølgende er lignende teknikker også kommet på markedet fra bl.a. Phonak.

“Mine HA bestemmer tit selv, hvordan de vil. Vi er ikke altid enige.”

Elevcitat

Høreapparaternes udvikling

Udviklingen på høreapparatområder har ligeledes været inde i en rivende udvikling gennem Skolerådgivningens tid.

Fra omkring slutningen af 1980'erne kommer der "bag øret" apparater specielt målrettet børn på markedet. Flere og flere af børnene får derfor ørehængere i stedet for kropsbårne apparater, og især da det bliver normalt, at der tildeles apparater til begge ører, betyder det blandt andet øget retningshørelse, de kan høre lyde, der kommer bagfra. De får flere auditive informationer at forholde sig til.

Det er også i midten af 1990'erne, at høreapparaterne begynder at blive digitale. Og parallelt til HA er Cochlear Implant (CI) blevet udbredt og har muliggjort, at endnu flere skolebørn med høretab kan inkluderes i de almindelige fri- og folkeskoler.

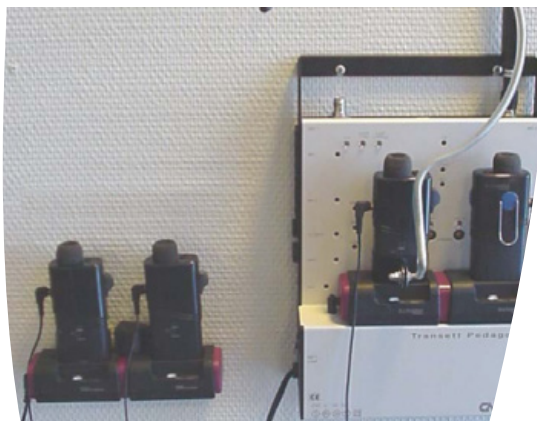
Det betyder øgede muligheder for mere individuelle tilpasning, justering og tuning af såvel HA som CI.

Skolerådgivningen har således gennem årene fulgt den tekniske udvikling meget tæt og har hen ad vejen, i samarbejde med de enkelte producenter, forsøgt både at påvirke udviklingen og at afklare de tekniske muligheder i det udstyr, der tilbydes til skolebørn med høretab.

Hvad synes eleverne om lyden?

I 2009 undersøgte hørekonsulent, Aida Regel Poulsen, præferencer for brug af høretekniske hjælpemidler blandt Fredericiaskolens elevflokk. Diskussionen var på denne tid især om fordelene ved FM i forhold til Teleslynge - om lyden var bedre i den ene type udstyr frem for det andet - om det ene system var mere sikkert end det andet.

Udgangspunktet for at lave undersøgelsen var, at eleverne i Skolerådgivningen havde mange udtalelser om,

hvornår dette udstyr var godt og hvornår det ikke var så godt. Samt en række betragtninger om, hvilke gener der kunne være i selve lyden.

Der var på daværende tidspunkt en tendens til at tillægge disse argumenter 'en manglende accept' af høretab og 'et ønske om ikke at ville være anderledes'.

Imidlertid udtrykte flere elever i undersøgelsen, at hvis bare lyden var ordentlig og de kunne bruge den til noget, ville det være rart at kunne stole på det tekniske udstyr.

Undersøgelsen blandt Fredericiaskolens elever i 2009 viste, at 43 % havde præference for teleslynge, 16 % foretrak FM. Men foruroligende nok foretrak 41% ikke at anvende høreteknisk udstyr.

“Der er aldrig nogen, der før har spurgt mig, hvad jeg synes om lyden. De plejer altid at bestemme, hvad der er bedst for mig.”

Nogle af de deltagende elever kommenterede efterfølgende: Der er aldrig nogen, der før har spurgt mig, hvad jeg synes om lyden. De plejer altid at bestemme, hvad der er bedst for mig.

Behov for standardisering af udstyr

Selvom der er IEC standardiseringer på høreteknisk udstyr, er det fortsat kun teleslyngen, der er en fælles international standard på. For de nyere teknikker, FM, Bluetooth,

Streaming mm., har producenterne ikke formået at blive enige om fælles og internationale standardiseringer.

Ind under standardiseringen hører også, at man jævnligt får det høretekniske udstyr eftersat og serviceeret. Dette er også en aftale, som fortsat ikke køres i faste rammer mellem leverandør og kommune/skole eller andre aftagere af høreteknisk udstyr.

Fordele og ulemper

Ud over forhåbentlig at være en hjælp har anvendelse af høreteknisk udstyr også nogle ulemper.

Vilkårene for at rum-retnings-høre ændres. Selv ved en blandingsindstilling (f.eks. M/T), vil det være svært at høre både i M og i T, hvis det er to forskellige informationer.

Normalthørende kan heller ikke høre og forstå to ting samtidig.

Et stormvejr af elektromagnetiske signaler

Fra firmaerne udvikles fortsat nye teknologier. FM-teknikken er trådt i baggrunden, digital signaloverføring er ved at have overtaget markedet. Nærfelt-streaming til HA og CI er blevet introduceret. De moderne digitale HA-løsninger indebærer interaktion mellem højre og venstre HA/CI.

Der kan være mange led i spil både mellem HA indbyrdes og i opkobling med streamer og høreteknisk udstyr. Det giver risiko for flere fejlkilder på lydens vej igennem systemet.

Lange sammensatte kæder af tekniske enheder giver typisk signalforsinkelse. Udstyret er følsomt overfor afstand.

Vores miljø er i dag et stormvejr af elektromagnetiske signaler - WiFi, Bluetooth, mobiltelefoner, tyverialarmer, mikrobølgeovne, induktionskogeplader, elevatorer, osv. osv., som gør, at der kan opleves interferens, støj, forvrængning af signalet eller helt manglende opkobling/tab af forbindelse.

Samtidig ses nye og smarte løsninger indenfor høreteknisk udstyr målrettet det enkelte høreapparatfirmas produkter. De matcher ikke alle fabrikater af HA/CI. Herved opstår spørgsmålet, om eleven kan tildeles HA af et andet fabrikat ved audiologisk afdeling, så de matcher det høretekniske udstyr.

Nye tekniske muligheder.

Udviklingen af de digitaliserede HA/CI og høreteknisk udstyr har medført, at producenterne har udviklet flere automatiserede løsninger i HA/CI - programmer der selv forsøger at tilpasse eller helt skifte program i forhold til det auditive miljø, eleven bevæger sig i.

Også mulighederne i det høretekniske udstyr automatiseres. Flere producenter markedsfører høreteknisk udstyr, der automatisk kan koble elevens HA/CI på udstyret, når læreren tænder for mikrofonen. Derved styrer/bestemmer læreren, at eleven hører det, der foregår i udstyret.

Eleven kan ikke altid bare slå denne funktion fra. Apparaterne vil af sig selv koble på igen, såfremt de har været afbrudt.

En sådan "fjernbetjent" aktivering af elevens opmærksomhed kan med god grund betragtes som personlighedskrænkende. En tilsvarende "fjernbetjening" foregår ikke for nogle af de andre elevers opmærksomhed.

Der er risiko for at leve 'parallelforskudt', når opmærksomheden hentes ud af det rum og sociale fællesskab, man befinder sig i.

At anvende kunstig intelligens relevant

Kunstig intelligens er på vej ind - også i audiologisk behandling.

Der er automatisk opkobling til alverdens ting, internet, mobil mm.

Det lyder smart, men man kan stille spørgsmål til, hvor mange af disse features, der reelt forbedrer muligheden for at høre og deltage i kommunikation i det akustiske rum, hvor en elev/person med høretab befinder sig.

Generelt er de smarte features, som udviklingsingeniører finder på at indbygge i høreteknisk udstyr, bare fordi det er teknisk muligt og nu kan lade sig gøre, ikke altid brugbare for slutbrugeren.

Oftentimes kan for mange muligheder forstyrre overblikket og en enkel betjening af udstyret.

Udvikling af nye teknologiske løsninger bør tage mere afsæt i brugerønsker.

“Kunstig intelligens er på vej ind - også i audiologisk behandling.”

“Udvikling af nye teknologiske løsninger bør tage mere afsæt i brugerønsker.”

De fleste elever er selv eksperter i eget høretab.

Sideløbende med udviklingen fra analoge til digitale høresystemer, bliver eleverne gennem samtaler under deres ophold i Skolerådgivningen og på BørneHøreKurser stadig mere bevidste om, hvordan de ønsker, lyden skal være for dem. Mange af eleverne kan klart give udtryk for, hvilke præferencer de har og har haft. De kan ofte fortælle, hvad der skal til, for at det virker.

Derfor er det vigtigt, at eleven er med på banen og inddrages, og således mere og mere selv bliver omdrejningspunkt for den audiologiske behandling. De udvikler sig derved til at blive dygtige og konstruktive brugere af de audiologiske afdelinger, og der i så vidt omfang som muligt deltager i valg og indretning af den audiologiske behandling, apparaternes features og i afprøvningen af høreteknisk udstyr – herunder får lov at afprøve og selv vurdere flere af de muligheder, der er på markedet.

Det er et fundamentalt behov, at den audiologiske behandling og samordningen af det høretekniske udstyr i såvel hjem som skole, er på plads og fungerer optimalt for elevens deltagelse både fagligt, socialt og kulturelt. Således skal høreteknisk udstyr i hjemmet også understøtte barnets deltagelse i de forskellige situationer, samliv i en familie byder på.

Pædagogisk anvendelse af høreteknisk udstyr

Begrebet "pædagogisk anvendelse af høreteknisk udstyr" har vundet indpas.

Det kræver god klasseledelse og indebærer, at der er fuld overensstemmelse mellem de pædagogiske metoder og anvendelse af det tekniske udstyr. At læreren har styr på begge dele.

Der er i starten altid brug for, at der arbejdes målrettet 2-4 uger i klassen med brugen af det høretekniske udstyr, så det bliver automatiseret resten af skolegangen.

Der skal arbejdes med at huske at bruge såvel elevmikrofonerne, samt at man skal holde mikrofonen i korrekt afstand for bedst muligt talesignal.

Det høretekniske udstyr skal køre på så få teknologier og programmer som muligt for at opnå en ensartethed i såvel auditivt miljø som betjening for opnåelse af det største udbytte.

Generelt skal udstyret være så simpelt som muligt at bruge. Og kun påvirke de pædagogiske metoder i så lille et omfang som muligt.

Det høretekniske udstyr skal være en hjælp og ikke en ekstra opgave.

Det kan medføre lidt ændrede adfærdsmønstre i og omkring kommunikationen. Men når først det er lært, opleves det for det meste som et løft til klassen, idet det sætter gode rammer om den fælles kommunikation i det hele taget, og man mærker glæden ved, at alle er med og bliver en naturlig del af samhørigheden.

Et høretab kan betragtes som et livsvilkår, der også stiller krav til omgivelserne, idet det fordrer andre kommunikationsmåder og -veje. For eksempel med at opnå en elevs opmærksomhed. Kommunikation er et fælles ansvar.

“Derfor er det vigtigt, at eleven er med på banen og inddrages, og således mere og mere selv bliver omdrejningspunkt for den audiologiske behandling.”

Tværfaglig udredning af skolebørn

Susanne Axø,
talehørekonsulent, Center for Høretab

Med baggrund i hjemmevejledning af forældre og småbørn, som begyndte helt tilbage i 1953, fik forældrene et medansvar for barnets udvikling. Dette i kombination med folkeskolens forpligtelse til at undervise børn med handicap (Folkeskoleloven 1958) betød, at flere forældre ønskede deres barn i skole tæt på hjemmet. Det var ikke altid nemt for skolen at løfte denne opgave.

Op gennem 70'erne opstod ønsket om bistand fra Fredericiaskolen, da mange talehørekonsulenter følte sig usikre på opgaven med elever med høretab, som i stigende grad blev elever i den lokale skole.

Der blev etableret en ordning, hvor elever kom ind på korte ophold i en af skolens tunghøreklasser, hvor de fulgte undervisningen. På baggrund af dette forløb blev der efterfølgende givet vejledning til talehørekonsulent, forældre og lærere fra elevens hjemskole. Formålet var *"at støtte integrationsbestrebelse for hørehæmmede børn"*. I de første år blev dette nye tiltag støttet økonomisk af Undervisningsministeriet.

Senere blev denne ordning organiseret under Børnehøreinstituttet (BHI).

Der blev oprettet et 6-ugers bo-ophold på et af skolens elevhjem. Der var indledende besøg i skole og hjem, og efter endt ophold blev talehørekonsulent, lærere og forældre indkaldt til en afsluttende konference, hvor resultatet af opholdet blev fremlagt. Efter behov kunne der også indkaldes til midtvejskonferencer.

Ved særforborgens udlægning til amterne i 1980, blev der etableret et tæt samarbejde med amtshørekonsulenterne omkring børn med høretab. Amtshørekonsulenterne trak på muligheden for rådgivning fra Børnehøreinstituttet.

Opholdene i Skolerådgivningen blev populære, og der opstod ventelister på op til 1½ år. Der blev derfor foretaget en ændring i tilbuddet, som nu blev ændret til, at 2 elever kom i ophold sammen i en lille "klasse". Første gang i 4 uger med psykologudredning og efterfølgende gange i 3 uger uden psykologudredning. Første og sidste dag i opholdet var der indlagt kursusdag for forældrene.

Der var fortsat tale om bo-ophold, og med indledende besøg i skole og hjem og afsluttende konference med aflevering til talehørekonsulent, lærere og forældre.

Sideløbende blev der oprettet lærerkurser for lærere, der havde børn med høretab i deres klasser, da lærerne havde behov for viden og indsigt for at løfte opgaven.

“Opholdene i Skolerådgivningen blev populære, og der opstod ventelister på op til 1½ år.”

Tendensen blev at eleverne, som talehørekonsulenterne henviste, blev yngre og yngre, så bodelen af udredningsforløbet blev en svær udfordring for de yngre elever. Der blev derfor atter justeret i tilbuddet, så der nu blev tilbudt et indskolingsophold i 2 uger med 2 opfølgende konsulentbesøg i det følgende år, og et mellemtrins ophold for de ældre elever i 3-4 uger. Begge typer af ophold blev med daglig transport til og fra Fredericiaskolen, hvor eleverne blev koblet på skoleafdelingens skolebusordning, så de kunne bo hjemme i udredningsforløbet.

Forældrekursus første og sidste dag, indledende besøg i skole og hjem og afsluttende konference var fortsat en fast del af udredningsforløbet.

Efter Strukturreformen i 2007 var det ikke længere juridisk muligt at benytte skoleafdelingens elevkørsel, og transportudgiften til elever i udredningsforløb blev meget voldsom, og de økonomiske omkostninger blev en hurdle.

Der var derfor atter behov for at justere tilbuddet, som siden 2012 har bestået af 4 dages tværfagligt udredningsforløb, hvor forældrene deltager alle fire dage og enten indlogeres i Fredericia eller kører frem og tilbage. Udredningsforløbet består fortsat af et indledende besøg og afklarende møde - nu kun på skolen - og afsluttende møde med talehørekonsulent, lærere og forældre, hvor resultatet af udredningsforløbet afleveres. Hjemmebesøget er ikke længere en del af udredningsforløbet, da der i de fire dage, hvor udredningsforløbet finder sted, er en tæt kontakt til forældrene.

Gennemgående for alle modeller for udredningsforløb har været, at de etableres på baggrund af en henvisning fra lokal talehørekonsulent, som i samarbejde med skole og hjem udfærdiger et henvisningsskema, som blandt andet beskriver begrundelsen for henvisningen samt ønsker for udredningsforløbets indhold.

Udredning i 2018

Et udredningsforløb indledes med et besøg på elevens skole, hvor udredningsteamet observerer eleven i undervisningen i de vante rammer.

I forbindelse med dette besøg indkaldes lærere og talehørekonsulent sammen med forældrene til et afklarende møde, hvor der forventningsafstemmes omkring indholdet i udredningsforløbet.

Forældre og elev kommer sammen til Center for Høretab i de fire dage forløbet varer.

Historie fra virkeligheden:

En pige er startet i 0. klasse. Hun har CI på begge ører. Der er installeret Roger høreteknisk udstyr med lærermikrofon, elevmikrofoner og halsslynge. Læreren har fint lært alt omkring betjening og opladning af udstyret.

Hørekonsulenten observerer undervisning 4 måneder inde i 0. klasse. Ved timens slutning ser hun, pigen tager sin halsslynge af, men ikke skifter program på sine CI, da hun forlader klassen.

Der instrueres i, at pigen skal være i én programindstilling ved brug af halsteleslynge og en anden, når det høretekniske udstyr i klassen ikke er i brug.

Der er mange ting at huske, både for eleven og de voksne omkring.

“Hvordan skal jeg slå op i en ordbog, når jeg ikke kan høre, hvad ordet begynder med?”

Elevcitat

“Jeg kan ikke stave ord på mere end 4 bogstaver.”

Elevcitat

Udredningsforløbet består af en audiologisk del, hvor elevens høreapparater/CI gennemgås i tæt samarbejde med eleven (programflade m.m.), der foretages forskellige høretest – herunder skelnetest, som danner baggrund for en samtale med eleven om de høremæssige udfordringer i forskellige situationer – især undervisningen. Ved behov tages der kontakt til den audiologiske afdeling, eleven er tilknyttet.

Er eleven tildelt ekstra høreteknisk udstyr, medbringes dette i det omfang, det er muligt, det efterses af **tekniker** – og i tæt samarbejde med eleven arbejdes der med de forskellige muligheder, det pågældende udstyr giver – eventuelt suppleret med afprøvning af andre høretekniske løsninger, som kunne være relevante for eleven.

En **hørepedagogisk** del, hvor der gennem samtaler med eleven arbejdes med bevidsthed om høretabet og dets konsekvenser – herunder blandt andet lyttestrategier, mestring og accept af høretabet.

Den **psykologiske** del består af psykologiske undersøgelser, der kortlægger elevens kognitive ressourcer. Desuden er der også samtaler med forældrene.

Den **motoriske** del, hvor ergoterapeuten undersøger eleven motorisk og har samtaler med elev og forældre.

Den **sproglige** del består af sproglige test, der kortlægger elevens sproglige niveau. Ofte foreligger der test fra enten CI center eller lokalt fra elevens talehørekonsulent, hvorfor der vælges sprogttest, der kan supplere disse.

Forældrene deltager alle fire dage – også i testsituationer, hvor de får mulighed for at observere deres barn i de forskellige situationer.

I Forældrene har også samtaler med alle fagpersonerne i løbet af udredningen – både formelle og strukturerede samtaler – men også mere frie og spontane samtaler.

Efter udredningen udfærdiges en rapport, som beskriver udredningsforløbet og typisk indeholder anbefalinger, som kan ligge til grund for det videre pædagogiske arbejde. Indholdet af denne rapport afleveres mundtligt på et afsluttende møde, hvor talehørekonsulent, lærere og forældre deltager. Det er også muligt at invitere andre relevante fagpersoner til dette afsluttende møde. Efterfølgende sendes rapporten til forældre, talehørekonsulent, elevens skole og den audiologiske afdeling, eleven er tilknyttet.

Udredningsforløbet har stort set haft samme indhold gennem alle årene – indledende kontakt til skole og hjem – tværfaglig udredning/ophold – afsluttende møde med anbefalinger fremadrettet. Det er kun selve rammerne, der er blevet justeret.

Gennem alle årene har det således været vigtigt at give information til eleven, forældrene og fagpersonalet omkring eleven.

Ser man tilbage på behovet for udredning var det i begyndelsen faglige/læsemæssige udfordringer, der typisk var henvisningsgrundlag.

Siden blev udredningsforløbene benyttet af talehørekonsulenter til årlige opfølgninger på elevens placering i lokal skole for at sikre elevens faglige og sociale udvikling.

“Gennem alle årene har det således været vigtigt at give information til eleven, forældrene og fagpersonalet omkring eleven.”

Der er eksempler på elever, der har været i ophold op til 5 gange i et skoleforløb. En typisk henvisning til et sådan forløb kunne være "... en aftalt årlig opfølgning på X's situation som enkeltintegreret hørehæmmet elev på X's skole" - *"en mere generel vurdering af, om de indsatte lærerressourcer og tekniske hjælpemidler i forhold hertil findes tilstrækkelige, og om de udnyttes optimalt"*.

Op gennem 00'erne kom en ændring i problemfelterne, som var baggrund for henvisning til udredning. Nogle af problemstillingerne kunne løses ved rådgivning og vejledning lokalt, hvorfor der blev oprettet en konsulentfunktion i Skolerådgivningen, hvor konsulenter kunne rådgive og vejlede lokalt..

Andre problemfelter krævede fortsat en udredning i den traditionelle forstand. En typisk henvisning kunne nu være *"at få en vurdering og afklaring af hvilke af X's vanskeligheder, der er relateret til de høremæssige problemer"*.

Dagens folkeskole er en stor udfordring for en elev med høretab. Fleksible classesammensætninger, ændrede pædagogiske tilgange, inddragelse af bevægelse i undervisningen, større klasser samt ændret skolestruktur - indskoling, mellemtrin og udskoling hvor overgangene er mere markante end tidligere.

På trods af rigtig god audiologiske behandling og anvendelse af høreteknisk udstyr til både lærere og klassekammerater, er der behov for viden og indsigt hos lærerne for at forstå opgaven omkring en elev med høretab.

Formålet for Skolerådgivningens arbejde er fortsat *"at støtte inkluderingen af elever med høretab i den konkrete skoleplacering"*.

Historie fra virkeligheden:

Pige 5. klasse med CI.

I undervisningen har der konsekvent været brugt Comfort Audio Digisystem med halsslynge siden 0. klasse.

I starten af 5. klasse siger pigen, hun ikke behøver det mere. Hun hører lige så godt uden udstyr.

Lærerne fornemmer, at pigen går glip af flere ting.

Skolerådgivningens konsulent observerer undervisning i klassen og afprøver udstyret.

Udstyret er gået i stykker.

Der laves ansøgning og nyt udstyr tildeles. Der er straks en mærkbar bedring i pigens deltagelse og udbytte af undervisning og samvær med kammeraterne.

“Tænk, hvis vi kunne sne inde her, så jeg ikke behøvede at komme hjem igen.”
Elevcitat

Modtagelse af elev med høretab

Inge Lise Bruun Abildgaard
Viceinspektør, Rolfsted skole

Jeg har været viceinspektør på en skole med elever fra 0. til 6. klasse. Der var cirka 175 elever.

I efteråret 2009 blev jeg kontaktet af kommunens talehørekonsulent om en kommende elev med høretab - CI opereret i januar 2009. Jeg havde forud haft besøg af forældrene, som jeg havde vist rundt på skolen, og de havde fortalt om de udfordringer, deres søn havde.

Vi holdt herefter det første af en lang række netværksmøder.

I januar 2010 fik vi også hørekonsulent fra Center for Høretab med på møderne med forældre, personale fra skolen/SFO, kommunale konsulenter, socialrådgiver og sundhedsplejerske. Det kunne være noget af en opgave at få fastsat en mødedato, hvor alle kunne komme.

Eleven skulle starte i 0. klasse pr. 1. august 2010, så der var travlt med planlægning hen over foråret.

Der skulle laves akustikmåling på klasselokalet. Her fik vi hjælp fra Center for høretab.

Kommunen blev kontaktet om udførelse af forbedringer af de bygningsmæssige forhold.

Der skulle indkøbes kommunikationsteknisk udstyr. Eleven testede hjemme og i specialbørnehaven noget udstyr, som de fandt brugbart.

Nu var det så skolens opgave at anskaffe udstyr. På daværende tidspunkt var jeg så heldig at få fagsekretariatet til at dække 75% af udgiften på 52.000 kr., da det var over 20.000 kroner. Vi fik hjælp fra Comfort Audio, hvor vi købte udstyr til såvel lærer, eleven med høretab som elevmikrofoner til klassens øvrige elever.

Ansøgning om støttetimer og ansættelse af støtteperson faldt heldigvis også på plads.

Overgangsmøde i børnehaven, hvor klasselærer, pædagog i støtte og SFO, fagpersonerne og jeg selv deltog.

Hertil kom kursus på Center for Høretab for de personer, som skulle have med klassen at gøre.

Alt blev klar til eleven startede pr. 1. august 2010.

Herefter holdt vi statusmøder cirka hver 3. måned. Vi havde rigtig god hjælp fra såvel talehørekonsulent som hørekonsulent fra CfH. Konsulenterne kom af og til og overværede noget af undervisningen, hvorfor de kunne komme med relevante forslag til forbedringer, der kunne hjælpe eleven. Nogle gange kunne det være nogle ganske små ting, som kunne ændre rigtigt meget. Vi havde et meget tæt samarbejde mellem skolen, forældrene og konsulenter.

Der skulle hvert år søges støtte, og med tiden måtte skolen selv afholde udgiften til støtte. Det tekniske udstyr har skullet vedligeholdes, og personalet har hele tiden haft opmærksomhed på, at teknikken virkede for eleven. Blandt andet sørge for at have lærermikrofon med ved morgensang og andre samlinger til den, der forestod arrangementet.

Senere i elevens skoleforløb kunne vi nøjes med statusmøde hvert halve år. Eleven har gået på skolen til og med 6. klasse, hvorfra han fulgtes med klassekammeraterne til overbygningsskolen.

“Konsulenterne kom af og til og overværede noget af undervisningen, hvorfor de kunne komme med relevante forslag til forbedringer, der kunne hjælpe eleven.”

Historie fra virkeligheden:

En frisk lille pige havde fået sine HA lidt sent - først ved 5-års alderen. Hun begyndte at udvikle sprog fint, var socialt og fagligt opvakt.

I skolen generedes hun af larm, og man ønskede at afprøve noget, der kunne forbedre lydforhold i skolen. Der blev prøvet Oticon Amigo udstyr i klassen.

Det fungerede ikke.

Idet pigen havde Widex HA, blev Widex nu kontaktet for afprøvning af Scola udstyr (som i grunden er identisk til Oticons Amigo). Sælgeren foreslog én Lexis mikrofon placeret midt på gulvet som en slags rummikrofon.

Det fungerede slet ikke.

Nu blev Comfort Audios Selecta elevmikrofoner koblet på. Stadig var der store vanskeligheder, for når bestemte piger trykkede på mikrofonerne for at snakke i dem, udløste det en hyletone i pigens HA.

Hun troede, klassekammeraterne drillede hende med udstyret.

Skolerådgivningen var med på råd med hørekonsulent og tekniker. Det viste sig, udstyret var forkert indstillet i frekvenserne. Derfor udløstes hyletonen.

Men pigen var nu meget ked af udstyret.

Phonaks Campus udstyr blev afprøvet, men det fungerede heller ikke for hende.

Comfort Audio Digisystem var blevet omtalt af andre sælgere som meget dyrt, og var det så værd at sætte en afprøvning i gang?

Det blev introduceret for pigen og også for klassen, og prisen viste sig at være på niveau med de andre udstyr.

Der gik et helt år med afprøvning af forskellige udstyr, men nu kom det til at fungere, og udstyret fulgte hende de næste 6 år.

Tak til samfundet

Karina Øbro

Stud Audiolog, Ungeguide for Høreforeningen

Min hørehistorie startede i 1998, da jeg var seks år gammel. Et af mine første minder er, at jeg sad pænt på min stol i børnehaveklassen og skulle sige alfabetet højt for mine klassekammerater og læreren. Men noget var galt. U og Y. Mundbevægelsen var den samme. Det var lydene ikke. Åbenbart.

Jeg fik kort tid efter mine første høreapparater og startede i en specialklasse for børn med høretab på Ejby-skolen i Odense. Her tilbragte jeg størstedelen af min skoletid, og jeg var glad for det. Jeg blev løftet fagligt og havde gode klassekammerater. Jeg havde på det tidspunkt et meget stort høretab og var et genert og indadvendt barn, der trak sig mere og mere ind i sig selv.

Som 12-årig fik jeg mit første CI. Det forandrede hele min verden. Jeg kunne pludselig høre fuglene synge og bladene hvisle. Og vigtigst af alt kunne jeg pludselig begynde at følge med i, hvad der foregik omkring mig, rent menneskeligt og socialt.

“Som 12-årig fik jeg mit første CI. Det forandrede hele min verden. Jeg kunne pludselig høre fuglene synge og bladene hvisle.”

Men realiteterne gik også op for mig. Jeg var ensom og manglede en omgangskreds uden for skolen. Sammen med mine forældre og lærerne på Ejby-skolen blev vi enige om, at jeg skulle på prøve i en almindelig folkeskoleklasse. Hvis alt glippede, kunne jeg vende tilbage igen. Men det gjorde det heldigvis ikke.

Bevæbnet med CI på det ene øre og en lærermikrofon i hånden, kastede jeg mig ud i det almindelige folkeskoleliv, fik mig en omgangskreds og blev et helt menneske.

Jeg havde ikke været, hvor jeg er i dag, hvis jeg ikke havde fået den ballast fra specialklassen, som var nødvendig, da mit høretab var størst. Men min første - og senere anden CI-operation som 20-årig - gjorde det muligt for mig at deltage aktivt i den normalthørende verden.

I dag er jeg 25 og et halvt år fra at være færdiguddannet audiolog. Jeg bor sammen med min kæreste og har nære venner omkring mig.

Ligesom de fleste andre med høretab, har jeg udfordringer i min hverdag. I mødet med nye mennesker og store selskaber kan jeg føle mig usikker og akavet. Baggrundsstøj kan stadig få mig til at stå af i samtaler og gøre det unævelige; at nikke og sige "ja", selvom jeg ikke har forstået, hvad der er blevet sagt. Og så er der trætheden og følelsen af utilstrækkelighed, når man som høreudfordret skal bruge ekstra energi på at lytte og forstå.

Men jeg lader det ikke stoppe mig. I min fritid er jeg engageret i Høreforeningen, hvor jeg er formand for ungdomsudvalget og aktiv ungeguide og så er jeg for nylig valgt ind i IFHOHYP, en international organisation for unge med høretab. Det giver mig energi at give noget videre til andre og at arbejde for en vigtig sag. Det er glæden ved at bidrage til, at unge med høretab kan mødes og spejle sig i hinanden. I disse situationer opstår et helt unikt fællesskab, hvor man på trods af stor menneskelig forskellighed alligevel har noget tilfælles, som alle kan samles om.

Og så er der alle de ting, som der stadig skal kæmpes for, som for eksempel øget tilgængelighed gennem tekstning af danske film i biografen og i den offentlige transport, støtte under uddannelse gennem handikaptillæg

og kvalificeret skrivetolkning og de eksploderende lange ventelister på sygehusene, bare for at nævne nogle få.

Jeg står et sted i dag, hvor jeg føler mig som en integreret og aktiv samfundsborger. Det er et resultat af, at der gennem min opvækst og uddannelse er investeret en masse ressourcer i mig. Jeg har haft høreapparater, fået specialundervisning, deltaget i børnehørekurser, fået to CI-operationer, høretekniske hjælpemidler og økonomisk støtte gennem handikaptillæg under min uddannelse. Og jeg er yderst taknemmelig. Taknemmelig for de pædagoger og lærere, som har givet mig støtte gennem min skolegang og for at samfundet har valgt at prioritere, at jeg skal være velfungerende. Lige om lidt skal jeg ud på arbejdsmarkedet. Det ser jeg frem til. Så er det min tur til at give tilbage til samfundet.

“Jeg står et sted i dag, hvor jeg føler mig som en integreret og aktiv samfundsborger. Det er et resultat af, at der gennem min opvækst og uddannelse er investeret en masse ressourcer i mig.”

“Du har forandret dig fra at være lukket til at være åben.”

Elevcitat

Historie fra virkeligheden:

Dreng med HA, 0. klasse.

Han vil ikke bruge sine HA, han siger, de gør ondt og han kan ikke høre i dem.

Hans propper udløste allergiske reaktioner i øregangene og HA viste sig at være for kraftigt indstillet.

Ny HA-tilpasning med RIC slange og prop, men det krævede tilvænning.

Sidst i 2. klasse bruges HA konstant.

Historie fra virkeligheden:

Dreng 7. klasse - skift fra specialklasse til almindelig klasse på anden skole:

“Vi har aldrig før brugt min mikrofon og det - nu bruger lærerne og de andre elever mikrofoner hele tiden. Så hører jeg hele tiden og jeg lærer meget mere”.

Rådgivning lokalt på skolerne

*Aïda Regel Poulsen, hørekonsulent, Center for Høretab
Jeannette Fjordgaard, hørekonsulent, Center for Høretab
Ulla Carl, hørekonsulent, Center for Høretab*

I 2006 startede Skolerådgivningen en ny funktion med konsulentbesøg og rådgivning lokalt på skolerne. Kommunernes PPR ønskede konsulentbistand til elever med høretab i indskoling som supplement til den allerede fungerende observationsundervisning for at lave så tidlig en indsats som mulig.

Skolerådgivningens konsulenter begyndte at få de højt specialiserede opgaver gennem VISO, hvorved opgaverne strakte sig ud over det oprindelige dækningsområde (Region Syddanmark og det sydlige RegionMidt) til hele landet.

Som følge af inklusionstanken og folkeskolereformen i 2007 er behovet for rådgivning lokalt på skolerne steget yderligere.

Målgruppen er netværket omkring elever, der er audiologisk behandlet, i folkeskoler, herunder specialklasser, privatskoler, specialskoler, efterskoler, STU, produktionsskoler og andre ungdomsuddannelser indtil det fyldte 18 år.

Henvisningen kommer fra den lokale talehøreksulent, som i samarbejde med skole og forældre formulerer de områder, man ønsker rådgivning til.

Målet er at skabe de bedste læringsvilkår for eleven.

“Som følge af inklusionstanken og folkeskolereformen i 2007 er behovet for rådgivning lokalt på skolerne steget yderligere.”

“Der var complete quiet!
Det' jeg ikke vant til.”
Elevcitat

Rådgivningen kan indeholde:

- Vejledning og sparring om elevens audiologiske behandling og høreteknisk udstyr
- Observationer i klassen med efterfølgende pædagogisk sparring til den lokale talehøreksulent, lærere, eleven, skoleledelse og forældre om klassens indretning, pædagogisk anvendelse af høreteknisk udstyr i forhold til pædagogisk aktivitet, tilrettelæggelse af støttetimer og specifik indsats omkring elevens planlægning, arbejdshukommelse og mestringsstrategier.
- Rådgivning af skole og forældre i forbindelse med skolestart, overgange til nyt lærerteam eller anden skole
- Rådgivning om brug af høreteknisk udstyr ved folkeskolens afgangsprøver samt dispensationsmuligheder
- Opfølgende rådgivning og vejledning via mail, telefon eller Skype
- Supplerende til den lokale rådgivning på skolen kan kommunen gøre brug af lærerkursus, relevante kurser på Center for Høretab, deltagelse på børnehørekursus og/ eller en tværfaglig udredning ud fra forskellige parametre, som formuleres i et samarbejde mellem den lokale talehøreksulent, forældre, elev og lærerteam.

Konsulentbistanden er en koncentreret konsultativ ydelse i en periode, som løbende evalueres og revurderes. Hensigten er at ruste forældre, lærere og den lokale talehøreksulent til selv at kunne håndtere opgaven.

Case:

Problemstillinger: Eleven med CI starter i 0.klasse med svage sproglige forudsætninger.

Indsatser: Sammen med lokal talehørekonulent afdække og sætte mål for elevens sproglige kompetencer. Instruktion i AVT-teknikker til lærerteamet. Didaktiske overvejelser sammen med lærerteamet. Instruktion i brug af høretab-info (Hørebogen) til at arbejde med lytteopmærksomhed, auditiv hukommelse mm. Afdækning af behov for og betjening af høreteknisk udstyr. Tilrettelæggelse af støttetimer.

Effekt: Lærerteamet følte sig rustet til opgaven og kunne målrette undervisningen til elevens niveau.

Case:

Julie Aalund Brodersen fra Holsted fortæller om at have et høretab, og hvad, der har ændret sig undervejs, Julies høretab blev opdaget i 2. klasse.

Vil du fortælle, hvordan det var for dig, før du fik høreapparater?

Ja, altså, jeg følte, at når jeg kom hjem, så havde jeg ikke mere energi. Der var kun så meget her energi at bruge af, og når man havde brugt det, så kan man ikke mere. Så blev jeg bare ked af det, og det bruger man også mere energi på. Og så var det tit, jeg faldt i søvn også, så det har været virkelig godt for mig at få høreapparater.

Kan du huske nogen ting der var svære her i skolen?

Ja, jeg synes bare, det var svært sådan sidst på dagen at koncentrere sig, fordi jeg havde brugt så meget energi på at koncentrere mig i de første timer.

Og hvad med frikvartererne?

Jamen, jeg synes, at især når man er udenfor, så synes jeg det er en udfordring at høre, når man ikke har høreapparat på, fordi der er et større rum, og så flyder lyden bare ud. Og hvis det samtidig blæser og regner og alt, så er det bare svært at høre, så jeg har skullet høre det flere gange, og så er der nogen ting, jeg bare har sagt ja til, hvis jeg har spurgt flere gange, og jeg stadig ikke har kunnet høre det.

Om sommeren har I vel altid idræt udenfor. Hvad gør du for at klare dig i idrætstimerne?

Jamen, jeg er begyndt at sige det til dem, at jeg har brug for, at de snakker højere, fordi nu har jeg har haft de høreapparater i lidt tid, så nu tør jeg godt at sige det.

Hvad synes du er vigtigt at klassekammeraterne tænker på i forhold til, at du bruger høreapparater?

Jeg synes, det er i hvert fald vigtigt, at de tænker lige på, at de ikke skal sidde og larme. Og så er det også vigtigt, at de ikke, når de skal sige noget - og hvis der er nogen af spørgsmålene fra lærerne, hvor jeg ikke ved det, og jeg så ikke rækker hånden op - og så dem der svarer, de ikke siger det højt, så jeg ikke lærer noget. For hvis de snakker højt, så vil jeg lære noget af det - så det synes jeg er vigtigt de tænker på.

Gør de det – husker de at snakke højt?

Jamen, der er nogen, der slet ikke bare snakker så højt, fordi de er generte.

Hvad så?

Jaeh, så nu nogen gange beder jeg dem om at snakke højere, det gør jeg de fleste gange.

Hvad med her i skolen, er der noget der kan gøres bedre – endnu bedre end det har været?

Ja, jeg synes stadigvæk godt, der er nogen der kan snakke højere og tydeligere, og der er også nogen af lærerne, der nogen gange glemmer at snakke lidt langsommere. Der er nogen af dem der snakker lidt hurtigt nogen gange, hvis de er stressede.

Din lærer sagde, at I har prøvet NOTA lidt, hvordan var det?

Jeg bruger det, når jeg er træt. Jeg kan godt lide at læse, men nogen gange så bliver jeg simpelthen så træt, og det irriterer mig, at jeg ikke kan læse en bog, bare fordi jeg er så træt om aftenen, men så bruger jeg NOTA, og så sidder jeg og hører en lydbog.

Julies lærer, Marianne Stokbæk, fortæller om udbyttet af Børnehørekursus

Da Julie kom tilbage efter hun havde været på børnehørekursus, der var hun helt høj. Det var helt tydeligt, at det var dejligt for Julie, at have været sammen med nogle børn, der havde været igennem de samme problematikker som hende selv. Hun fortalte glad om, hvad de havde lavet på kurset, og hvordan det var. Jeg tror, det var rigtig sundt for Julie at komme sammen med nogle, som også havde høreapparater og også at se, at hun rent faktisk ikke havde så store problemer som mange havde, som også havde udtalevanskeligheder. Det opdagede hun jo, og hun havde fået nogle rigtig gode venner. En af dem har jeg mødt, som hun har haft med op på skolen og vise frem. Så Julie har virkelig fået noget ud af det, og hun har fået venner ved det også. Ikke at Julie mangler venner, men hun har fået venner med de samme problematikker som hun selv har.

Julies mor, Ida Brodersen, fortæller om sine erfaringer med Skolerådgivningen:

Vil du beskrive hvad Julie havde af udfordringer?

Jamen hun var jo på overarbejde. Hun er jo en kvik pige, så hun kompenserede på alle andre måder for at få det hele med. Og så nysgerrig en pige, så der skulle ikke gå noget næsen forbi. Resultatet var jo, at når skoledagen var slut og hun kom hjem, så blev hun enormt ked af det, for hun kunne slet ikke rumme mere, var ligesom helt overstimuleret faktisk eller udkørt. Så vi fik også nogle redskaber til at få holdt nogle pauser i løbet af skoledagen, og især i fritteren, hvor der måske var svært af etablere de der rolige hjørner. Også

hvordan - i vores dagligdag og når vi var i byen - håndterer man, at hun har brug for at holde de der pauser, og hvad er det for en slags pauser man skal have.

Vil du beskrive det nærmere, hvordan der var brug for de forskellige pauser?

Ja, vi troede selv, at Julie havde brug for og måske at blive skærmet lidt mere og bare sidde med en lpad eller en bog, og så fandt vi faktisk ud af, at det ligeså godt kunne være en gåtur eller en løbetur, der gjorde, at hun kunne løbe lidt længere på literen, inden hun tippede ud over kanten. Så sådan nogle små praktiske ting i hverdagen, har i hvert fald givet et helt andet familieliv derhjemme også.

Hvordan blev tingene løst?

Ja, altså Marianne, klasselæreren, hun var meget opmærksom på, at Julie fik lov til selv at vælge hvor hun ville sidde i skolen, selv om de byttede pladser, så fik hun lov til at vælge blandt nogle få pladser, i forhold til lyd og lys og sådan nogle ting, som hun var blevet instrueret i. Hun tog også initiativ til, at der blev ro i klassen, at der ikke er nogen der sidder og banker på stolen eller vipper med noget, altså alt sådan noget ekstra støj, som bare skulle pilles ud. Det har hun været meget fokuseret på blev pillet ud, og det har også virket, tror jeg.

Hvad med Julie selv - synes du, hun har lært noget i den her periode - er der nogen måder, hun har lært at håndtere, at hun hører dårligt?

De her ting med at huske for Julie - at holde de her pauser, både i skolen og derhjemme, det har i hvert fald gjort, at vi oplever, hun kører længere på literen og kan bedre have overskud i hverdagene. Og så vil jeg sige, at her i sommerferien, hvor hun var på børnehørekurset på Castberggård, det har gjort noget helt andet. Jeg tror, Julie har opdaget, at der er nogle andre børn, der har nogen lignende udfordringer, og de har været rigtig gode til at snakke i deres paneldebat, hvordan man løser forskellige ting i hverdagene. Det virker som om, at det har givet Julie en ro. "Det skal vi nok klare". Der er hjælpemidler, som hun har fået efterfølgende, og det tror jeg har været udsprunget fra at se, at der også er andre der har glæde af dem.

Er der nogle ting du kunne have tænkt dig gjort anderledes fra Skolerådgivningen?

Nej, jeg er meget positiv over det engagement, vi mærkede helt fra starten, at ved enhver tvivl vi har haft, så har vi kunnet kontakte rådgiveren hurtig, og fået nogle gode råd. Vi har nogen gange mødt andre personale her på skolen eller i fritteren, som måske ikke har haft indsigten i, hvad det vil sige, eller hvor vigtigt det er at holde de her pauser og hjælpe Julie med at huske det. Og det har været stor frustration. Så få noget erfaring, få noget statistik at sige, at hvis vi ikke får holdt de her pauser, så ødelægger vi faktisk indlæringen på lang sigt, og vi kan ikke hente det tilbage igen. Så man får noget i rygsækken, så man ligesom kan gå tilbage og sige, at det er enormt vigtigt. At turde tage den der dialog med skolen eller med fritteren.

En uundværlig hjælp

Hanne Bavnhøj, talehørekonsulent, Assens Kommune
Laila Grønning, talehørekonsulent, Faaborg-Midtfyn Kommune
Lis Nor, talehørekonsulent, Vejen Kommune
Henny Thomsen, talehørekonsulent, Esbjerg Kommune

Fire talehørekonsulenter, Hanne Bavnhøj, Assens Kommune, Laila Grønning, Faaborg-Midtfyn Kommune, Lis Nor, Vejen Kommune og Henny Thomsen, Esbjerg Kommune tegner følgende billede af samarbejdet med Skolerådgivningen:

Rammerne lokalt i kommunerne

Hanne fortæller, at "som audiologopæd/talehørekonsulent følger vi ofte børnene over tid - længere end mange af vores tværfaglige kolleger. Også vi er berørte af pædagogiske paradigmer, vi har set specialklasser lukke, fulgt inklusionstiltag og observeret skolereformens indflydelse på lærere og

elever - herunder længere skoledage, større klasser og nye udfordringer på støj for børn og voksne, både med og uden høretab".

I Assens er ca. 500 børn indstillet til PPR. Heraf har godt 80 audiologiske udfordringer, varierende fra total døvhed, børn med alle former for høretab, CI, APD og lydoverfølsomhed.

"Vi må feje for egen dør og være vågne overfor, hvordan sagsgangen er indenfor PPR, myndighed og andre samarbejdspartnere. Det kan ske, at man glemmer det basale: Kan barnet høre - se? Et skolebarn, der ikke får sine høreapparater på, kan pludselig stemples på adfærd forklarer Hanne.

Laila beskriver, hvordan hun som kommunal talehørekonsulent arbejder som generalist på det talehørefaglige felt og benytter Skolerådgivningen, fordi konsulenterne herfra præcis besidder den specialviden, hun ikke har mulighed for at tilegne sig i kommunalt regi.

“Det kan ske, at man glemmer det basale: Kan barnet høre - se? Et skolebarn, der ikke får sine høreapparater på, kan pludselig stemples på adfærd.”

Specifikke områder belyses

Som eksempler nævner Laila AVT-metoden, som ikke er udbredt blandt tale-hørekonsulenter i kommunalt regi; nærlæsning og tolkning af audiogrammer; sparring med konsulent fra Skolerådgivningen, når der skal afprøves/indkøbes høreteknisk udstyr til undervisningsbrug. Dét at have mulighed for en second opinion, når man som lokal talehørekonsulent har økonomisk ansvar for indkøb af høreteknisk udstyr, er værdifuldt.

Som lokal konsulent er der ikke tid/mulighed til at holde sig opdateret på nye tekniske løsninger i hverdagen. Her er det rart at kunne trække på en specialist indenfor området.

"Både konsulent og tekniker fra Skolerådgivningen skal have ros for dette", tilføjer Laila.

"Ja", siger Henny. "Jeg ville ikke vide, hvor jeg var, hvis ikke jeg kunne sparre med jer i Skolerådgivningen og få sat tekniske løsninger i spil i forhold til det pædagogiske".

Hanne er enig i udbyttet af at sparre med Skolerådgivningens konsulent om tolkning af audiogrammer. Hun samler jævnligt informationer fra audiologisk afdeling sammen og sparrer med konsulenten om de informationer, der her er til rådighed, hvordan de skal tolkes og hvordan de skal kommunikeres for bedst mulig opfølgning.

Lis supplerer: "Min faglige vurdering var, at der var behov for viden om hørelse, høre-nedsættelse og hørepædagogisk viden i et omfang, jeg som fagperson ikke følte mig kompetent til".

“Min faglige vurdering var, at der var behov for viden om hørelse, høre-nedsættelse og hørepædagogisk viden i et omfang, jeg som fagperson ikke følte mig kompetent til.”

En specifik viden til gavn for flere

Ifølge Lis har indsatsen fra Skolerådgivningens konsulent skærpet opmærksomheden på såvel lydforhold, lytteopmærksomhed samt generel differentiering i undervisningen for alle elever, hvilket vil sige, at en vejledning rettet mod en enkelt elev faktisk har resulteret i skærpet opmærksomhed hos alle klassens elever.

Hanne har en lignende oplevelse: "De gode råd og vejledning i forhold til undervisning i fremmedsprog, både på klassen, i grupper og individuelt er blevet brugt og genbrugt i andre sammenhænge og er kommet andre til gode, blandt andet elever med læsevanskeligheder".

Det kan Henny tilslutte sig: "I Esbjerg kommune har Skolerådgivningens konsulent været inddraget på mange områder, f.eks. generel viden og ligeledes vidensdeling på specifikke områder omkring elever med høretab".

Henny har brugt Skolerådgivningens tilbud om observation af undervisning i klassen, deltagelse i møder med rådgivning, vejledning og sparring til lokal talehørekonsulent, forældre og lærerteams.

Lis tilføjer: "Vi har benyttet os af vejledning i fælles forum med forældre og fagpersoner, men også rådgivning i hjemmet med deltagelse af såvel forældre, søskende og bedsteforældre. Og vi har med stor succes benyttet os af muligheden for klassekurser i høreelse og viden om høreapparater".

Disse oplæg på klassen om høreelse står Henny for i Esbjerg kommune i samarbejde med eleven med høretab. Henny sparrer telefonisk med Skolerådgivningens konsulent om disse oplæg, som eleven – sommetider sammen med en klassekammerat – forbereder sammen med Henny, så oplægget på klassen bliver med udgangspunkt i den konkrete elev og bliver en kommunikation mellem den elev og klassen.

Forskellige typer af opgaveløsninger

Der ansøges ikke automatisk om konsulentbistand fra Skolerådgivningen, når en elev med høretab starter i skole rundt om i de fire kommuner. Det er hver gang på baggrund af nøje overvejelser om sagens karakter, når en talehørekonsulent henviser til Skolerådgivningen.

Hver gang er der mange aspekter omkring barnet, familien og det aktuelle skoletilbud, som skal holdes op imod hinanden, for at den lokale PPR-konsulent sammen med både barn, forældre og skole kan få optimalt udbytte af Skolerådgivningens indsats.

De opgaver, hvor der henvises til Skolerådgivningen, udvælges omhyggeligt ud fra, hvad behovet er, vel vidende, at Skolerådgivningen er optaget af at yde **individuelle løsninger**. Nogle forløb har således været éngangsforløb, fordi en aktuel problemstilling har kunnet løses ved ét besøg.

Andre forløb kræver indsats fra forskellige vinkler samt over tid, fordi situationen ændrer sig igennem skoleforløbet. Disse opgaver har kunnet strække sig over flere år med konsulentbesøg 2-3 gange om året.

“Jo, jeg har læst på lektien. Men du sagde ikke, jeg også skulle huske det.”

Elevcitat

Laila bemærker, at konsulent fra Skolerådgivningen er god til at holde sig til den konkrete opgave og derved yder en specifik vejledning i forhold til elever med høretab. At det er værdifuldt, konsulent respekterer den 'kommunale organisatoriske grænse', hvilket gør samarbejdet nemmere, fordi der er bestående kommunale præmisser, der skal følges i opgaveløsningen.

Det udtrykker Lis således: "Proceduren fra Skolerådgivningen er professionel, og det giver tryghed for alle involverede parter."

Fra alle fire kommuner kommer lærere på kursus. Det klæder lærerne på, så de får en god fornemmelse og forståelse af at undervise elever med høretab inkluderet i lokal skoleplacering, og det lægger et godt fagligt fundament for den rådgivning, den lokale talehøre konsulent følger op med.

Forskellige indsatsområder

De faglige indsatser på høreområdet er mangfoldige rundt om i alle landets kommuner. Med udgangspunkt i viden og information om den enkelte elevs audiologiske situation og vilkår for at deltage såvel fagligt, socialt som kulturelt, tilbyder Skolerådgivningens konsulenter information om HA og CI og betjening af disse; pædagogisk anvendelse af høreteknisk udstyr. At matche brug af høreteknisk udstyr til forskellige pædagogiske metoder anvendt i undervisningen; specifik indsats på indlæringsmæssige områder såvel generelt som specifikt for elever med høretab, herunder arbejde med arbejdshukommelse såvel i læringssituationer som mere sociale fællesskaber; mestring og håndtering af at leve med høretab både for den konkrete elev, men også for den nære familie, lærere og klassekammerater, som kommer i berøring med dette livsvilkår.

“Proceduren fra Skolerådgivningen er professionel, og det giver tryghed for alle involverede parter.”

Hørecafé og samarbejdet med eleverne

I Esbjerg har Henny med mellemrum haft 'høre-café', hvor Skolerådgivningens konsulent deltog i en snak med eleverne om deres individuelle oplevelser med HA, hvilke muligheder der er i HA, hvad der kan aktiveres, hvad der kan deaktiveres, udbytte og betjening af HA samt hvordan man kan samarbejde med audiologisk afdeling om mere optimal tilpasning af HA.

Andre kommuner har brugt Skolerådgivningen til drøftelser med børnenes forældre ved Høre-café arrangementer.

Her nævner Laila brug af "Hørebogen.dk" som umiddelbart anvendelig både hvad udbytte og betjening audiologisk behandling angår, udvidelse af sprog og ordforråd omkring lytteforhold, kognitive og emotionelle processer.

Informationsmateriale

I det hele taget finder Laila Center for Høretabs pjecer om sprogudvikling, høreteknik, høretektik mm brugbare i dagligdagen.

“Man kan sige, jeg har en skrue løs.”

Elev med BAHA

Henny nævner "inspiration til arbejdet med børn med høretab" og "kendskab til/anbefaling af litteratur, ny-forskning samt kurser, herunder Center for Høretabs kursusvirksomhed", som også både Hanne og Laila bruger til at holde sig opdateret på høreområdet.

Hanne tilføjer: "introduktion til Matcens gavebod af undervisnings- og informationsmaterialer - som garniture er det fortræffeligt".

www.hoeretab-info.dk er ligeledes et umiddelbart tilgængeligt informationssite, lærere kan anvende i deres planlægning af såvel indretning af klasse, tilrettelæggelse af forskellige undervisningsforløb med hensyntagen til, at der også er en elev med høretab.

Faglige oplæg ved Skolerådgivningskonsulent

Nogle kommuners PPR - Esbjerg blandt andet - har afviklet temaeftersmiddag, hvor en konsulent fra Skolerådgivningen har deltaget og lagt op til drøftelser af høre-pædagogiske indsatser.

Andre har inviteret til samarbejds møder med PPRs høre-team med fokus på mere specifikke indsatsområder.

Brug af tværfagligt udredningsforløb

Laila og Henny nævner begge brug af Skolerådgivningens tværfaglige udredningsforløb.

I Faaborg-Midtfyn havde en elev brug for et særligt skoletilbud, og de kommunale psykologer var usikre i forhold til betydningen af barnets høretab, hvis de selv skulle stå for den kognitive udredning. Udredningsforløbet blev afviklet til alles tilfredshed, og Laila supplerer med en betragtning om, at det ikke er så ofte, forældre ser sig i stand til at møde flere dage i træk på CfH for at få deres barn udredt, hvilket kan være en hindring for at udredningen iværksættes.

Brug af Børnehørekursus

Alle fire kommuner har igennem årene gjort brug af Børnehørekursus, hvor "der sker vedkommende ting for de unge, imellem de unge selv og i forhold til deres selvforståelse", som Hanne udtrykker det.

"At leve med et høretab er noget, man her kan dele med andre - de er ikke alene. Formen på Børnehørekurset udfordrer dem - ved at reflektere, ved at skulle formidle egne tanker og ved at gøre hinanden lidt større".

Gennem alle årene har Skolerådgivningen løbende ændret struktur, tilpasset sig de ønsker, kommuner og brugere i øvrigt har fremsat. Især har Netværksgruppen omkring Center for Høretab betydning for gensidig drøftelse af, hvilke tilbud der er behov for og i hvilken form, de bedst fremstår.

Henny udtrykker ønske om, Skolerådgivningen i fremtiden involveres i opgaver om APD.

Lykønskninger

De fire konsulenter ønsker til lykke med 40 års jubilæet med kommentarerne:

"Specialviden får man igennem uddannelse, erfaringer med mange forskelligartede opgaver samt mulighed for sparring i et fagfagligt miljø.

Alt dette byder CfH på, men dette er langt fra en mulighed rundt om i de små kommuner, så tak for jeres store engagement og indsats".

Lykønskningen følges op med en opfordring om, at Skolerådgivningen gør mere reklame for tilbuddet.

"Tak for inspiration, vedholdenhed og evne til at løfte blikket!"

"Jo, jeg har læst på lektien, men du sagde ikke, jeg også skulle huske det"

- om læsning og forudsætninger for læring

Aida Regel Poulsen,
hørekonsulent, Center for Høretab

Gennem hele Skolerådgivningens 40 år er der kommet mange elever, som primært blev beskrevet som ordblinde, svært ved at læse og arbejde med tekster, nogle direkte beskrevet som dårligt begavede - og nå ja.. så havde de også et høretab.

Mange gange har elevens lærer sagt: "jeg tænkte ikke lige på, det kunne have noget med høretabet at gøre".

Der findes en del forskning, der beskriver, at en del døve børn og børn med høretab ikke udvikler læsning højere end på 3.-4. klasses niveau. Spørgsmålet er, om der er hold i, at høretabet direkte begrænser evnen til at læse. Gennem alle årene har Skolerådgivningen haft et tæt samarbejde med de klasser på Center for Høretabs skoleafdeling, hvor der gik elever med høretab og brugbar hørerest. Det er en mulighed, der stadig foreligger. Den første af disse klasser tog folkeskolens afgangsprøve i 1995 med særdeles høje karakterer, og erfaringerne måtte naturligvis kunne bruges i Skolerådgivningen.

På Nordisk Konference på Center for Høretab i 2009 holdt den svenske psykolog Anders Kjellberg foredrag om baggrundsstøjens betydning for arbejdshukommelsen og koncentrationen med reference til vigtigheden af psykoakustik www.cfh.dk

Dette blev startskuddet til at gå tættere på elevernes muligheder for at udvikle sig alderssvarende intellektuelt indenfor naturligvis læsning, men i det hele taget indenfor almen viden.

Hvor tegnsproget visuelt indikerer, hvor ting er i rummet, når man kommunikerer, oplever mennesker med høretab ofte, at det, de skal lytte efter, bliver væk.

Spørgsmålet blev, hvilken sammenhæng der kan være mellem baggrundsstøjen og læseudviklingen?

Fokus på akustiske rammer i undervisningslokaler blev øget, ligesom fokus på akustiske rammer i barnets hjem fortsat øges. Baggrundsstøj forstyrrer også visuelle aktiviteter, det går ud over koncentrationen.

Nye læringsstrategier

Hvad læseindlæring angår, viste fokus på læseafkodning og teksters læsbarhed (målt ved læselix) ikke at være tilstrækkeligt. Eleverne klarede fint læsetest som SL60, dvs. de formåede at knække læsekoden på trods af høretabet.

“Baggrundsstøj forstyrrer også visuelle aktiviteter, det går ud over koncentrationen.”

Men flere elever begyndte at få det svært med læsningen sidst i 2. klasse. Nogle demonstrerede utrolig god auditiv hukommelse og formåede at memorere hele lektien fra dag til dag. Men der var ikke overskud til at huske, hvad det handlede om.

Læringsstile blev inddraget i snakken med den enkelte elev. Der blev snakket om, hvordan man husker og sågar HVOR man husker. Nogle elever var afhængige af bestemte steder/rum, hvor de huskede at have snakket om et emne. Det støttede deres hukommelse for ord og begreber. Andre havde klar fornemmelse af at huske nye ord et bestemt sted i hjernen, huske sociale oplevelser et andet sted, matematik et tredje sted osv. Børnene havde hver især deres helt eget system for at huske. Men systemerne var individuelle, og de var ikke formuleret for dem som en brugbar strategi. I arbejdet med staveord rykkede én elev fra at have 2/10 rigtige til at have 10/10 rigtige, da der blev arbejdet med at se ordet samtidig med at øve stavningen. Det var en enorm energi, der her blev sat fri og konverteret til et overskud, der pludselig kunne bruges på andre områder.

Den visuelle og den auditive hukommelse understøttede hinanden. Metoden havde samtidig den fordel, at eleven begyndte at se stammen, bøjningsendelser og suffikser i ordene (en morfematisk læsestrategi), hvorved der ikke blot opstod en logisk forståelse for sprogets grammatik, men samtidig gav indblik i betydning, og ordforrådet og almen viden øgedes i en gensidig udvikling.

Ud over selve det læsetekniske var indholdet i flere og flere begynderlæsebooks tekst, der handlede om børn i 7-9 års alderen, som oven i købet lavede ting, som almindelige børn også gør. Det øgede elevernes forståelse af, at tekster er kommunikation, de indeholder historier og information, som er spændende.

“I arbejdet med staveord rykkede én elev fra at have 2/10 rigtige til at have 10/10 rigtige, da der blev arbejdet med at se ordet samtidig med at øve stavningen.”

Fra Fredericiaskolens klasser var Rhode Island - metoden kendt for sin stilladsering i opbygning af ordforråd, sætningsstruktur og vidensudvikling.

Heine Schmidt, som var én af ildsjælene bag etableringen af Skolerådgivningen, har mange gange nævnt begrebet 'lytteforståelse' som denne elevgruppes virkelig store udfordring.

Med den viden, der er på høreområdet i dag (2018), synes det klart med et øget antal fejlhøringer, at elever med høretab skal reparere mere i løbet af kommunikationen. De må flere gange overveje en ekstra gang, om de nu har forstået rigtigt. Det giver afbrydelser, og opmærksomheden går på andet end den deciderede kommunikation.

Heine Schmidt har siden fortalt, at læselix viste sig ikke at være brugbart som redskab til at bedre denne elevgruppes læseevne. Den store landvinding skulle findes i at arbejde med at forstå indholdet af læsningen. At lade indholdet appellere til eleven, så også kvalificerede gætteprocesser kan komme i gang i selve læseprocessen, gav samtidig noget at snakke om i forhold til tekstens indhold.

Kognitive færdigheder og overload

Ud over læseudviklingen har arbejdshukommelse, koncentration og evnen til at fokusere vist sig at have markant og vigtig betydning for elever med høretab.

Berth Danermark, Sverige, sagde på Nordisk Konference på Center for Høretab i 2012, at "mennesker med høretab lever i kognitiv overbelastning".

En målrettet pædagogisk indsats, hvor eleven kan lære at sortere i sine arbejdsopgaver; løse og læse dem i den rækkefølge, der er mest hensigtsmæssig; have styr på at parallelprocessere og altså "parkere viden en rum tid, indtil den skal hentes frem og bruges" for at få løst sine opgaver rigtigt har vist sig at være til gavn for rigtig mange elever med høretab. Det mindsker samtidig afledemanøvrer.

Hvad kan man i øvrigt gøre ved det? - mulige interventioner

I 2012 udkom www.horebogen.dk (opdateret 2017) forfattet af personale ved Center for Høretabs Skolerådgivning og Småbørnsrådgivning. Materialet har især til hensigt at bidrage til at skabe overblik for eleven i sin egen audiologiske behandling og betjening af såvel HA/CI som høreteknisk udstyr; at få system på ord og begreber omkring lyd og det at høre; at kunne organisere og navigere i sine kognitive processer såvel som emotionelle processer.

Med sociale medier er mange børn i gang på nettet flere gange om dagen og anvender her skriftsproget.

Der opstår en slags "learning by doing", og børnenes læsning er med til at stabilisere, hvad de husker, og give dem et mere sikkert fundament også for deres auditive udvikling.

Samtidig er der smarte skrivetolkningssystemer i gang, hvor tekst kan fremstå med meget lille forsinkelse i forhold til det talte ord, hvilket elever med høretab også kan få stor gavn af og ikke føle, at de altid er bagud og skal samles op. De kan få oplevelsen af at høre og forstå samtidig med deres kammerater.

Gennem samtidighed kan eleverne opleve samhørighed på et niveau, det ikke tidligere har været muligt.

Det at være mere selvstændig i sine opgaver og sit liv i det hele taget giver et øget selvværd.

Især når man gennem samhörigheden mærker, man er på niveau med sine kammerater.

“Det at være mere selvstændig i sine opgaver og sit liv i det hele taget giver et øget selvværd.”

Med den seneste forskning på området (Annette Esbensen, Ph.D. 2017), er der ikke mere belæg for, at det er på grund af høretabet, at nogle af disse børn får vanskeligheder med sprogudvikling og læsning. Esbensen viste, at det især er omkring opmærksomhed og koncentration, de har nogle udfordringer.

Med den rette pædagogiske anvendelse af høreteknisk udstyr i samarbejde med den audiologiske behandling, kan eleverne udvikle en så stabil læsning, at læsningen bliver en ressource og adgang til mængder af information samt deltagelse.

Historie fra virkeligheden:

Afprøvning af høreteknisk udstyr i hjemmet hos en pige i 2. klasse.

En mikrofon kobles til TV og forældre, sælger og hørekonsulent ser forventningsfuldt på pigen.

Hørekonsulenten registrerer ved brug af stetoclip, at der er lyd, men talen fra TV er forvrænget.

Så siger pigen: "det er en meget pæn lyd, men hvor er det synd, man ikke kan forstå, hvad de siger".

Historie fra virkeligheden:

Dreng i 5. klasse er ked af at gå i skole og vil ikke afsted om morgenen.

Lyden i skolen generer, han græder, når vi snakker om lyd. Han har HA.

Efterhånden bliver det besluttet, at det er indenfor rammerne af inklusion, at elever med særlige behov for nedsat timetal. Drengen når ned på 8 lektioner om ugen.

Men de 8 lektioner er stadig en pine for ham. Lyden er ubehagelig.

Ved skoleskift starter han på fuld tid fra første dag - ændrede akustiske rammer gjorde en forskel.

Historie fra virkeligheden:

Pige 8. klasse i udredningsforløb: "Jeg har ikke tysk, for min lærer siger, jeg er for dum til det".

Skolerådgivningens konsulent: "Skal vi prøve at arbejde med tysk? Har du lyst?"

Pigen: "Jaa.. jeg ved ikke, om jeg kan".

Efter endt udredningsforløb måtte pigen have ekstra tysktimer ved den lokale skole for at indhente det forsømte.

Historie fra virkeligheden:

Dreng 3. klasse: "Jeg kan ikke forstå, hvordan de andre ved, hvad for et hold de er på i fodbold, når vi kommer ud til frikvarter".

Konsulenten: "Jamen de snakker om det på gangen på vej ud til skolegården".

Dreng: "Nej, på min skole er der ingen, der snakker sammen på gangen".

“**ABB****B****E****F****G****H****I****J****K****M****M****M**
O**P****Q****R****S****T****U****V****6****Y****Z****Æ****Ø****Å**
28 SKAL DER STÅ”

Elevcitat

“Glem det!”
Elevcitat

Rundbold med teleslynge

Børn med høretab har stor glæde af samværet på kurser

*Dorte Skovgaard, hørekonsulent, Center for Høretab
Aida Regel Poulsen, hørekonsulent, Center for Høretab
Ulla Carl, hørekonsulent, Center for Høretab*

Formålet med at samle børn og unge med høretab, som går i et lokalt skoletilbud, er

- at møde andre børn med et høretab, udveksle erfaringer og skabe netværk
- at skabe mulighed for at udvikle bedre forståelse, accept og mestring af egen situation
- at få indblik i og viden om høreteknisk udstyr

Målgruppen for kurset er elever fra 3.-9. klasse, som er inkluderet i folkeskolen fra almene og specialklasser.

Børnehørekurserne opstod ved Særforsorgens udlægning i 1980 som et samarbejde mellem amtskolekonsulenterne i Center for Høretabs dækningsområde. Det foregik i Kursuscenter Oksbøl, og hvert amt havde et fast antal af de 32 pladser.

Der var lang venteliste - op til 70 børn ansøgte - så der blev en regel om, at man kun måtte deltage hvert andet år. Senere blev antallet øget til 40 deltagere, og i 2017 deltog 46.

Efter Oksbøl var kurset tre år ved Ribe, og fra 2016 er det placeret på Castberggård ved Hedensted.

Castberggård har høreteknisk udstyr, gode aktivitetsmuligheder og et miljø med kursister og ansatte med høretab, som kan være inspirerende og påvirke deltagernes selvopfattelse i en positiv retning.

“Jeg har lært meget om mig selv - og at jeg skal turde stole på mig selv.”

Elevcitat

Før Castberggård havde teknikeren fra Center for Høretab etableret høreteknisk udstyr på lejligheder - i undervisningslokaler, i spisesalen, og sågar på rundboldbanen var en teleslynge lagt ud, og pludselig kunne deltagerne høre, når opgiveren, der havde mikrofon på, råbte "STOP". Deltagerne lærte og oplevede pludselig samspillet på en helt ny måde. Teknikeren er stadig en vigtig ressource på kurserne, hvor der bliver anledning til individuelle afprøvningsafkommunikationsudstyr, streamer, halsslynge og vækkeur.

I de første år deltog talehørepædagoger fra PPR i Rådgivningsafdelingens dækningsområde og lærerstuderende fra Jelling Seminarium. De lærerstuderende var centrale figurer i elevernes "fritid" - kurset varede dengang 8 dage - og man ønskede samtidig at give de lærerstuderende kendskab til høreområdet. Fra 2014 blev det besluttet, samtidig med at kursets varighed blev sat ned til 5 dage, udelukkende at bruge Rådgivningsafdelingens hørekonsulenter.

De børn og unge, der har tilmeldt sig børnehørekurset, møder alle forventningsfulde op med ønsket om at indgå i et socialt fællesskab, hvor det at have et høretab ikke er en hindring for at kunne deltage.

Kursets indhold og form er tilrettelagt med henblik på at inddrage deltagernes erfaringer og viden om høretab fra deres egen hverdag og fra tidligere børnehørekurser.

På børnehørekurset indgår undervisning i grupper på 8-10 elever, fælles aktiviteter for alle deltagere og selvvalgte aktiviteter i eftermiddagstimerne.

I grupperne arbejdes der med udgangspunkt i min hørelse. Et eksempel på indholdet under dette tema er en

“De børn og unge, der har tilmeldt sig børnehørekurset, møder alle forventningsfulde op med ønsket om at indgå i et socialt fællesskab.”

øvelse, hvor deltagerne opdager sin hørevidde ved at skulle 'lytte-i-støj' - hvor langt væk kan jeg høre, forstå og være med? Andre emner kan være: Hvordan kan jeg forklare min hørelse til andre? Hvornår har jeg svært ved at høre og forstå i klassen? Hvornår kan mit høretekniske udstyr bruges?

Med baggrund i deltageres indsigt i eget høretab er der i undervisningen endvidere fokus på at udvikle forståelse, accept og mestring af høretabet og egen situation. Emnet bliver behandlet forskelligt i de forskellige aldersgrupper, men vil altid være en kombination af egne oplevelser på kurset og fælles refleksion. Der bliver trukket paralleller til lignende situationer i elevens hjemmemiljø. Ved at lytte til hinandens oplevelser og erfaringer får deltagerne et fælles udgangspunkt for en god samtale og refleksion over egen situation.

Der arbejdes med

- gode høre- og lyttestrategier,
- brug af høreteknisk udstyr,
- gode mestringsstrategier,
- hvordan fortæller jeg om høretabet og mine behov til lærere og kammerater
- hvordan skaber jeg et godt samarbejde med de mennesker, som er omkring mig, bl.a mine klassekammerater
- hvordan kan jeg reparere samtalen, når den går i stykker

Hos de yngste deltagere opbygges et fundament af viden og indsigt, som der bygges videre på hos de ældre elever. Undervisningen og samværet tager udgangspunkt i den enkeltes ressourcer, tanker og drømme for fremtiden. Målet er at skabe bevidsthed om egen situation og finde ord og billeder til at beskrive den, så den enkelte får indsigt i at være sig selv, og dette får større og større vægt i de ældste grupper.

Et eksempel på, hvordan der arbejdes med dette, er en silhuet af sig selv, hvor de ældste deltagere får mulighed for at fortælle om, hvem de er, hvad de indeholder, og hvilke behov de har, og gennem refleksion, kommunikation og dialog følger erkendelse for den enkelte.

I den ældste gruppe bruges billedet af et murværk med mursten, mørtel og placering i forbandt eller stabel som udgangspunkt for samtale om individuelle ressourcer og udviklingspunkter. Dette er med til at gøre et måske svært emne håndterbart.

Der arbejdes med strategier for læring samt afgangsprøver, hvor skrive- og læsestøtteprogrammer kan benyttes. Arbejdsformerne er individuelt, i gruppen, i par, med interviews og walk and talk, hvor der hele tiden optimeres på kommunikationsforhold og -strategier, hukommelsesstrategier, mundtlige og skriftlige opsamlings, i ønsket om at skabe gode erfaringer med læringsstrategier til brug i hverdagen, efter kurset er afsluttet.

“De andre bruger alle sammen en streamer - sådan en vil jeg også ha’.”

Elevcitat

Hver eftermiddag er der mulighed for at vælge en aktivitet, hvor man kan dyrke samvær på tværs af grupperne. Der er tilbud om kreativt værksted, boldspil, mountainbiketour, badminton, gåture og et samtalerum. Desuden kan børnene prøve kræfter og udfordre egne grænser på hallens klatrevæg.

I løbet af ugen arrangeres en fælles udflugt, hvor eleverne oplever ukendte lytte betingelser. Her stilles nye krav til at lytte og forstå og til at forholde sig aktivt til dette i en anden kontekst.. En anden tilbagevendende fælles aktivitet er Dilemma-panelet, hvor et panel med skiftende deltagere i forskellige aldre diskuterer høremæssige dilemmaer og svære situationer, som deltagerne selv har beskrevet.

Deltagerne afhentes af deres forældre, som sammen med eleven er inviteret til et kvarters samtale om ugens observationer og forløb for den enkelte.

Børnehørekurset følges op med en rapport, der beskriver ressourcer og udfordringer for den enkelte. Der lægges op til, at man i hjemskolen kan afsøge nye veje, for at sikre at eleven bliver i stand til at håndtere hverdagen med et høretab. Der afholdes et møde mellem deltagerens kontaktkonsulenter på kurset og talehørekonsulent fra hjemkommunen, evt. også elevens klasselærer, hvor disse observationer og anbefalinger formidles, og rapporten sendes efterfølgende til forældre, talehørekonsulent og audiologisk afdeling.

Mange deltagere kommer igen år efter år. Erfaringen er, at det giver en god udviklingsproces for eleven, der tænkes op til at kunne blive aktivt deltagende i klassen derhjemme, og der skabes efterhånden et stabilt fundament, så bygningsværket kan blive solidt.

Dilemmaer:

"Hvad kan man gøre, når klassekammeraterne glemmer at bruge teknikken og bare larmer?"

"Jeg ved, at tekniske hjælpemidler hjælper - men hvordan kommer jeg i gang med at bruge det?"

"Jeg føler mig ensom - hvor skal jeg få ny energi?"

.....
En nu ung kvinde har sagt om Børnehørekurserne i sin barndom:

"Man får venskaber for livet. Man lærer hinanden at kende ud over høretabet, man får udfordrende lege, hvor man kommer ind på hinanden på en anden måde."

*“Dette her er
lige så godt som
juleaften.”
Elevcitat*

“Det er fedt at
få gode råd fra
andre.”

Elevcitat

“Det er fedt at være her
- søde voksne og masser af nye
venskaber.”

Elevcitat

“Jeg har aldrig prøvet
at sove på værelse med
én som mig!”

Elevcitat

Historie fra virkeligheden:

Dreng 7. klasse - specialklasse.

Skolerådgivningens konsulent observerer undervisning sidst i august, der undervises på klassen, men det høretekniske udstyr er ikke i anvendelse.

Konsulenten spørger, hvorfor udstyret ikke anvendes, om det er i stykker eller der er anden årsag.

Læreren forklarer, at de ved skift fra mellemtrin til udskoling ikke har fået nogen information om det høretekniske udstyr på overleveringsmødet..

“Hold en plads til mig,
til næste år.”

Elevcitat

Øget behov for lærerkurser

Susanne Axø,
talehørekonsulent, Center for Høretab

“Man kommer til at reflektere over - og re-vurdere ting fra sin undervisning, som man troede fungerede, fordi man nu ved ting om høretab, man ikke vidste før.”

Lærercitat

Behovet for kurser for lærere, der underviser elever med høretab i den lokale skole, har været støt stigende siden 2007, hvor amterne blev nedlagt og kommunerne overtog specialundervisningen. I 2012 blev reglerne for specialundervisning omdefinert, og loven om inklusion af elever med særlige behov i den almindelige undervisning medvirkede yderligere til, at behovet for kurser steg, da flere og flere elever med høretab modtog undervisning i den lokale skole.

Indholdet i de første lærerkurser, som blev oprettet i samarbejde med Danmarks Lærerrhøjskole, rettede sig primært mod lærere, der underviste børn med høretab i specialklasser de såkaldte "høreklasser". Kurset var et fem dages internatkursus og bestod blandt andet af en grundig gennemgang af høretab, kommunikation - øvelser i visuel kommunikation, orientering om metoder og materialer samt forskellige test og undervisningsplanlægning.

Op gennem 80'erne blev kursusmidlerne indskrænkede, og der blev behov for at ændre kursustilbuddet, da det blev for dyrt for skolerne at sende lærerne på internatkursus.

I en lang årrække bestod kurset af to moduler placeret i samme skoleår. Første modul var placeret i begyndelsen af skoleåret, og bestod af to kursusdage med teoretisk oplæg omkring høretab, teknik, trivsel og sproglig udvikling i

relation til høretab samt eksempel på samarbejde med PPR. Andet modul var placeret et halvt år senere og indeholdt opsamling "siden sidst" - og havde fokus på undervisning i de forskellige fag, trivsel og identitetsudvikling.

Yderligere stramning i de økonomiske ressourcer på skolerne gjorde det vanskeligt for skolerne at sende lærere på kursus i fem dage, hvorfor der atter blev justeret i tilbuddet.

Siden 2013 har lærerkurserne bestået af tre dages kurser, hvor formålet fortsat er at give lærere og pædagoger, der arbejder med børn med høretab i lokal skoleplacering viden, indsigt og forståelse for et høretab, således de får en grundlæggende forståelse for den opgave, det er at have en elev med høretab i klassen.

Det tilstræbes på alle lærerkurserne at tage udgangspunkt i de elever, som kursisterne repræsenterer.

Erfaringsudveksling - knyttet til de forskellige emner - er også en vigtig del af indholdet i kurset. Det tilstræbes at kursisterne efterfølgende er klædt godt på til at indgå i en god dialog med deres elev - både generelt omkring høretab - men også mere specifikt omkring undervisningen og hverdagen i klassen.

“Der ses en tendens til, at flere deltagere kommer som team, hvilket understreger opfattelsen af, at det er en fælles opgave at løfte - og ikke bare en enkelt persons ansvar.”

På kurserne deltager typisk lærere, som står med en opgave, de gerne vil løse, men også lærere, der er usikre på opgaven, da mange elever i dag har tildelt høreteknisk udstyr til undervisningen. For eksempel på et kursus i 2017 var 14 elever repræsenteret - én elev havde ikke teknisk udstyr - 2 elever havde kun lærermikrofon - 11 elever havde både lærer og elevmikrofoner i klassen.

Der ses en tendens til, at flere deltagere kommer som team, hvilket understreger opfattelsen af, at det er en

“Vi har fået noget at arbejde videre med. Fint at vi skal af sted på kurset igen og samle op.”

Lærercitat

“Kurset burde være obligatorisk for alle elevens voksne.”

Lærercitat

fælles opgave at løfte – og ikke bare en enkelt persons ansvar.

”Meget ærgerligt at der ikke er økonomi til at komme af sted som team; det havde været langt bedre, hvis alle omkring eleven fik samme info. Der påligger kursisterne stort ansvar i at videreformidle derhjemme”

Med den ændrede skolestruktur, hvor skolen i dag er organiseret i indskoling – mellemtrin – overbygning – er der flere overgange og lærerskift end tidligere. Dette betyder, at behovet for lærerkurser opstår flere gange i en elevs skoleforløb, hvilket også afspejler sig i antallet af ansøgere.

Selvfølgelig også i kombination med at flere børn med høretab inkluderes i den lokale skole end tidligere.

I 2017 blev antallet af lærerkurser øget fra tre til fem kurser, hvoraf det ene blev arrangeret i samarbejde med CDH Aalborg og placeret i Tåstrup. I alt blev det til 100 kursister.

På trods af bedre og bedre audiologisk behandling og god og understøttende høreteknisk udstyr i klasserne vil der altid være behov for en grundlæggende forståelse for den opgave, det er at møde en elev med høretab i en klasse med normalthørende klassekammerater.

I 2018 slås også fem kurser op
– fire i Fredericia og et i Tåstrup.

Case:

Et stærkt team

Lærerkurset var det, der satte os på sporet.

Vi var tre lærere afsted sammen, vi fik fælles reference og fik virkelig en fornemmelse af opgaven at undervise en elev med høretab. Vi blev et stærkt team.

Jeg fik støttetimerne, og jeg kunne mærke elevens selvstændighed. Jeg var meget opmærksom på at fritstille eleven. Det blev naturligt i vores undervisning på klassen at se eleven som én i flokken med de andre.

Jeg var tit imponeret over elevens faglighed. Han var en dygtig læser. Læsningen var en ressource og en måde, han holdt sig ajour på. Det var faktisk en af de dygtigste elever i klassen.

Vi brugte det der tekniske udstyr. Men det brugte vi jo bare, det indgik bare i hverdagen.

“Godt I ved, hvad det vil sige at stå med en elev med høretab + resten af klassen med børn med andre behov.”

Lærercitat

“Jeg er blevet meget klogere på, hvilke problemer/udfordringer en elev med høretab kan sidde med.”

Lærercitat

“God vekslen mellem forskellige fagpersoner, der med hver deres portion viden giver en god samlet ”pose” viden at tage med hjem.”

Lærercitat

Vidensformidling med mange vinkler

Aïda Regel Poulsen, hørekonsulent, Center for Høretab
Ulla Carl, hørekonsulent, Center for Høretab

Den første og primære opgave for Skolerådgivningerne er at støtte inklusion af elever med høretab i den lokale skole ved at formidle og implementere den nyeste viden om børn med høretab i de enkelte sager - til elev, forældre, lærere, pædagoger og talehøreksulenter.

Som landsdækkende højt specialiseret institution ligger der en anden væsentlig opgave - at "samle, udvikle, anvende og formidle viden om børn med høretab" samt at formidle den oparbejdede viden og erfaring til en større skare af fagfolk omkring børn med høretab - det være sig kommende talehøreksulenter/ audiologopæder, de lokale talehøreksulenter og teknisk personale ved HA/ CI-firmaerne samt firmaer med høreteknisk udstyr

Undervisning på uddannelserne

Fra sidst i 90'erne og 15 år frem underviste Skolerådgivningens personale på Diplomuddannelsen, PD-modulet høreuvanskeligheder ved UC-Syd i Haderslev. En undervisningsgang blev forflyttet til Fredericia, hvor der blev arbejdet med det høretekniske udstyr og dilemmaerne ved disse gennem de studerendes egne oplevelser kunne analyseres.

Fra 2018 genoptages undervisning på PD-modulet, denne gang i Roskilde på Professionshøjskolen Absalon.

Siden 2011 har medarbejdere ved Specialrådgivningen undervist på Syddansk Universitet i de pædagogisk audiologiske fag, ligesom der gives vejledning til opgaver og specialer. Desuden har der gennem flere år været aftale med SDU at undervise audiologistuderende og også være praktiksted for de studerende.

Oplæg for talehøreksulenter, brugerorganisationer, internationale samarbejdspartnere

Skolerådgivningen tilbyder oplæg, kurser og tema-dage for talehøreksulenter og høreteams ved PPR rundt omkring i landet. Oftest beskrives ønsker til indholdet af PPR. I nogle kommuner afholdes hørecaféer for børn med høretab, og her har Skolerådgivningerne holdt oplæg for børnegruppen eller deres forældre og har været ude at fortælle om Børnehørekursus.

På efterskoler for unge med høretab, Skamling og Bråskovgård, har der været givet oplæg om sprogudvikling og psykisk/social udvikling hos børn og unge med høretab samt om at undervise i fremmedsprog til målgruppen, ligesom der har været rådgivning om anskaffelse og installation af høreteknisk udstyr.

Der har været holdt flere oplæg for brugerorganisationer.

Inspireret af samarbejde med de andre nordiske lande startede CfH i 2007 en *Nordisk konference* om børnehøre-pædagogiske emner, som siden da har været afholdt hvert andet år, med oplæg fra både internationale og nordiske kapaciteter. Skolerådgivningen har også selv holdt oplæg, f.eks.:

"Lyttemodenhed - eksempler på guidning til lytning",
"Auditivt miljø", præsentation af *Hørebogen*, Pædagogiske vinkler på "audiologi i øjenhøjde".

Der har siden 2010 også været holdt oplæg på flere andre internationale konferencer.

Netværksgruppen ved CfH (bestående af repræsentanter for talehøreksulenter fra PPR og de audiologiske afdelinger) har fortsat sit arbejde med at beskrive behov for viden. Det har ført til mange kurser med både eksterne og interne undervisere. På skoleområdet kan nævnes emnerne ensidige høretab, Marte Meo-introduktion, Unge med høretab, Bjørn Lyxell og Birgitta

Sahlén (Linellcentret, Sverige): Kognitiv og kommunikativ udvikling hos børn med HA og CI, Sue Archbold (Nottingham, England) fortalte om sin PhD-afhandling om læsning hos børn med cochlear implant, Carol Flexer: From Ear to Brain - Changing the Conversation about Hearing Loss.

Udenlandsk interesse

Der har været studiebesøg fra andre lande angående rådgivning omkring elever med høretab. En tradition der fortsætter.

I 2014 underviste Skolerådgivningens konsulenter audiologistuderende fra Karachi Universitet, Pakistan, via Skype i samarbejde med organisationen Danishkadah.

I 2015 holdt Skolerådgivningen oplæg på European Day, Bruxelles, sammen med en elev.

Siden 2017 står Skolerådgivningen for koordination og undervisning/rådgivning på et projekt i Uganda - på en skole for audiologisk behandlede børn. Projektet støttes af IDA Institute og IFHOH.

Fra tid til anden er der samarbejde med the Ear Foundation i Nottingham, England, senest som opfølgning Spend2Save kampagnen, som primært handler om, at investering i audiologisk behandling i samfundet kommer 10-fold tilbage. På børneområdet handler det især om bedst mulig adgang til kommunikation, hvorved børnene kan udvikle sig så tæt som muligt på deres intellektuelle potentiale.

“På børneområdet handler det især om bedst mulig adgang til kommunikation, hvorved børnene kan udvikle sig så tæt som muligt på deres intellektuelle potentiale.”

Samarbejde med høretekniske firmaer

På grund af erfaringer fra de mange sager har Skolerådgivningen en særlig mulighed for at give disse videre og inspirere firmaer med høreteknisk udstyr i udviklingen af nyt udstyr. Der er blevet holdt oplæg for firmaerne om brug af og behov for høreteknisk udstyr, ligesom firmaerne har været på besøg under udvikling af specifikke teknologiske muligheder.

Et kig i krystalkuglen anno 2018

Aida Regel Poulsen,
hørekonsulent, Center for Høretab

Er der trådløs forbindelse til krystalkuglen?
Virker krystalkuglen på høreområdet?
Hvad kan der ligge af udvikling på høreområdet?
Hvilke opgaver vil fremtiden byde på?
Hvordan udvikler menneske- og handicapsyn sig på børn og unge med høretab og på den befolkningsgruppe, som lever med særlige udfordringer i deres liv?
Hvordan ser disse elever på sig selv?
Hvilke forventninger kan børnene og deres familier have?
Hvad kan fagfolk stille dem i udsigt? Hvilke tekniske løsninger vil der være?
Er det muligt at spå om fremtiden? Kan vi selv styre fremtiden?
Hvad har vi lært af vores egen historie? Er der noget, vi skal se frem til og glæde os til?
Er der områder, hvor vi skal passe på og være forsigtige?

I et tilbageblik på de tidligste tiltag inden for audiologisk behandling i 1950'erne var der nok ingen, som dengang havde forventet at samfundet ville nå dertil, hvor vi er i dag. Det ER lykkedes at bibringe døve en audiologisk behandling, der giver adgang til at opleve lyd og at præstere talesprog uden den typiske døvske måde at artikulere på. Landvindingen kan høres og også ses. Det er dog ikke alle døve, der opnår dette udbytte. Der er endnu ingen kur, der forhindrer, at børn fødes med høretab eller udvikler høretab igennem barndommen. Desværre.

Den teknologiske udvikling har budt på mindre og mindre høreapparater – fra kropsbårne til ørehængere. Fra analogt til digitalt på godt og ondt. Det høretekniske udstyr har udviklet sig til mindre og mindre mikrofoner, for så igen at tage til i størrelse. CI kom til og har vist sig på markedet i mindre og mindre modeller. Et usynligt implantat har set dagens lys.

Alt sammen (u)synlige tiltag for såvel bruger som omgivelser.

Teknologien generelt tilbyder mange automatiseringer, lys der tænder og slukker af sig selv, programmering af DVD harddisk til optagelse af film fra TV, uden at man behøver være hjemme og kontrollere, det hele går i gang. I trafikken styrer lysregulering trafikken og vores samfærdsel. Endda med sensorer, så man ikke skal holde unødigt tilbage, hvis der ikke er anden trafik, der skal passere. Nu kan man få fjernbetjening til sine batteridrevne stearinlys – altså man kan betjene hyggen med en fjernbetjening.

Smart og brugbart

Et godt udbytte af den audiologiske behandling skal naturligvis følge med. Det er ikke nok, at den audiologiske behandling er usynlig og fuldautomatisk, selvom det umiddelbart lyder smart og tillokkende.

“Det er ikke nok, at den audiologiske behandling er usynlig og fuldautomatisk, selvom det umiddelbart lyder smart og tillokkende.”

Et godt udbytte af den audiologiske behandling skal naturligvis følge med. Det er ikke nok, at den audiologiske behandling er usynlig og fuldautomatisk, selvom det umiddelbart lyder smart og tillokkende. Men modsætning til andre automatikker inden for teknologisk udvikling betyder flere af de automatiske opkoblinger indenfor audiologisk behandling, at personens opmærksomhed rettes mod noget uden for det sociale rum, man befinder sig i – uden at det personlige valg er til stede. At det bliver lettere at bruge den auditive sans til samvær, kommunikation, deltagelse, indlæring og underholdning i alle livets aspekter er et særdeles vigtigt mål – fortsat. Automatisk opkobling er og kan ikke være et mål i sig selv. Personens personlige opmærksomhed og valg må være udgangspunkt – også i brug af teknologi.

Børn og voksne, som ikke fuldt ud magter og mestrer deres kommunikation, bliver synlige på en anden måde end ved en synlig audiologisk behandling og brug af høreteknisk udstyr. Det er uheldigt.

Der er fortsat brug for at definere målgruppen såvel i antal som i typer af behov, der skal følges op på, efter en audiologisk behandling er iværksat. Risikoen for at få stillet andre og forkerte diagnoser ud over høretabet er nærliggende, hvis adfærden er atypisk.

Vi kender det til en vis grad fra mobiltelefoni, som har ret til at kalde på en persons opmærksomhed her og nu og alle vegne. Mange opdrager deres børn omkring mobiltelefoni. I skolerne er der regler for, hvor meget og hvordan mobiler må bruges. Det har betydning for samvær i gruppen.

Vi er nået langt og det på kort tid. Men hvor langt kan vi fortsat nå både nationalt og internationalt? Hvad er det med den kunstige intelligens? Kan vi ikke bare bruge den, som den er? Nej. Ikke som det fungerer nu i 2018. Men et blik i krystalkuglen kunne måske hjælpe os på vej. Kunne man udvikle HA og CI, så de ikke kun automatisk skifter program, retning og indstilling efter de ydre omgivelser? Kunne man fodre HA/CI med EEG signaler fra hjernen, så opmærksomheden får lov at fokusere på det, man er optaget af? Kunne HA/CI via EEG signaler fokusere og highlighte en stemme, der virker svagere i en større forsamling? Kunne disse EEG signaler hjælpe til bedre færdigheder inden for rum-retningshørelse?

Håbet og ønsket er der. Netop rum-retningshørelse samt at høre forskel på, hvor langt væk forskellige lyde kommer fra, har betydning for elevens sociale adfærd. Det får indflydelse på elevens sociale relationer.

Med ændring i teknologiske muligheder ændrer målgruppen hele tiden karakter.

Det er spændende men også udfordrende, for ved hvert nyt tiltag, er der forskel på udbyttet fra elev til elev.

Mentalt drøvtyggeri

Stilhed har også betydning for de auditive baners udvikling i hjernen. Tiden til mentalt drøvtyggeri.

Det gælder altså ikke om at fylde på hele tiden. Bægeret kan flyde over. Der skal være balance og tid til såvel eftertanke som refleksion.

Samtidig er spørgsmålet, om selve den audiologiske behandling vil kunne bedres i et omfang, så der vil være mindre behov for brug af høreteknisk udstyr ud over den audiologiske behandling?

Det er et inderligt håb. Måske lyder det spinkelt. Men det er naturligvis et ønske, for at hver enkelt med høretab kan blive så selvstændig og uafhængig som mulig.

Åh, at kunne klare sig selv uden en masse hjælp fra andre. Jo, det findes i krystalkuglen. I hvert fald som et håb. Men måske også som en realistisk fremtidsdrøm. Hvis samfund og rum bare er indrettet med tilgængelighed, så man bare kan være med og "på" samtidig med de andre - hver gang. Gennem selvstændighed at være lige så frit stillet som alle de andre.

Lufthavn viser vej

Indtil da er der nogle trin, vi må igennem. De ligger i krystalkuglen og ses ganske tydeligt.

“Stilhed har også betydning for de auditive baners udvikling i hjernen. Tiden til mentalt drøvtyggeri.”

Behovet for skrivetolkning og automatiserede tale-til-tekst systemer, hvor anerkendelsen af, at personer - også børn - med høretab kan lære at læse og finde hjælp i skriftsproget ved foredrag, undervisning og anden form for kommunikation som tavler på stationer, lufthavne mm og få lov at navigere selvstændigt i alle samfundets pulserende aktiviteter.

Anerkendelse af, at når det ER svært at høre, så henter man sin information ad andre kanaler, så intellektet ikke går i stå.

Jo, det findes: Heathrow lufthavn gennemgår en gennemgribende renovering med "tilgængelighed for alle" som det bærende tema, også for mennesker med høretab. Det er på vej, og det ses i krystalkuglen lige så tydeligt

“Den enkelte person kan frit udvikle sin selvstændighed og bare leve et liv med respekt for de behov, han/hun har.”

Har man høretab, mødes man i Heathrow med såvel teleslynge-forstærkning, skrivetolkning samt internationalt tegnsprog. "Vælg den tilgængelighedskanal, du har brug for". Nogen har tænkt det, de har villet det anno 2018. Personalet i Heathrow bliver uddannet i alle former for at yde tilgængelighed. De kender til at holde øjenkontakt, placere mikrofonen rigtigt, de mestrer at give information via tekst på skærme, og de oplæres i at bruge internationalt tegnsprog.

Det bliver en del af den daglige serviceydelse og ikke et særligt behov.

Forberedes danske elever med høretab til at benytte tilgængelighed i samfundet?

Svaret er desværre "nej".

Det ses i krystalkuglen, at personer med høretab kan komme i teatret eller biografen.

Flere og flere film og teaterstykker tekstes, og det er muligt på biografers og teatres hjemmesider at se, hvornår en tekstet version af en film eller forestilling vises.

Men det ses også, at man kan kortlægge biograf- og tea-

tersales teleslynger, så det er muligt ved billetbestilling at se, hvor i salen teleslyngen sender med et tilstrækkeligt signal, så det er muligt at følge med. Dét findes og er under udvikling. Endnu en selvstændiggørelse.

Via trip-advisor er systemer under udvikling, så man kan finde, hvilke seværdigheder der vil være teleslynge tilgængelig - eller tilgængelighed i det hele taget.

Handicap - en tung glose

Høretab udvikler sig fra i gamle dage at være tunghør, så hørehammet og nu høretab til at være et livsvilkår, der kan håndteres.

Den enkelte person kan frit udvikle sin selvstændighed og bare leve et liv med respekt for de behov, han/hun har.

Hvad betyder det for menneskesynet?

I Danmark bruges stadig den noget tunge glose: 'handicap'. Den er på vej ud i andre europæiske lande. Her taler man mere om funktionsnedsættelser.

Glosen 'handicap' er tung på flere måder.

Den bruges, når der skal udløses dyre bevillinger. Det er tungt i den enkelte kommune.

Men det er også tungt på en anden måde. Glosen 'handicap' udløser frygt for nemt at mislykkes. Det er tungt, når det er muligt at klare sig i livet med et livsvilkår.

Vi er en del af et internationalt samfund, vi kan lære af erfaringer fra andre lande.

“Det ses lige så tydeligt. Flere og flere elever med høretab bliver mere og mere selvstændige.”

Jo, dér er det i krystalkuglen!

Det ses lige så tydeligt.

Flere og flere elever med høretab bliver mere og mere selvstændige, fordi de bliver mødt med adækvate pædagogiske metoder. Når det sker, har lærerne fornemmelse for, eleven er én i mængden og ikke bare har særlige behov, men samtidig yder noget til fællesskabet.

Den følelse er utrolig, den er stærk og befriende.

Det handler ikke om manglende accept af sit høretab eller frygten for at være anderledes.

Nej, det handler om at være ligeværdig. Ikke at være ligeværdig på trods, men at være ligeværdig.

Det er en skøn fornemmelse at være en af disse unge mennesker på vej frem i livet.

Når nogen spørger: "hvad er det, du har på ørerne?" så er det ikke pinligt at skulle svare.

Nej.. Det handler om, man har en viden, som andre ikke har. Derfor spørger de andre.

Det betyder, at det også er i orden at spørge, når man er den med høretabet, og der er noget, man gerne vil vide mere om.

Alle har noget, de gerne vil vide mere om.

Det er Theory of Mind gerne at ville vide, hvordan det er for andre.

Det ligger implicit i hørepædagogiske metoder at vise eleverne Theory of Mind såvel i audiologisk behandling, indlæring, sociale forhold. Det er et livsvilkår - en samværsform.

Vejen til selvstændighed

Børn med høretab har brug for at mødes med hinanden. De har en fælles identitet, de kan nyde godt af at dele med hinanden. Her er en identitet, de ikke alle kan dele med deres forældre eller klassekammeraterne i den lokale skole.

Men forældrene har mulighed for at deltage i forældregrupper, weekendkurser og udflugter. Nogle tilbud opnås igennem Skolerådgivningen, andre igennem brugerorganisationer. Forældrene har også en fælles identitet at dele med hinanden igennem den særlige opgave, de nu står i med et barn med høretab. En livsopgave for både børn og forældre.

Men bliver der i fremtiden brug for Skolerådgivningen så?

Det ser det ud til i krystalkuglen.

Fagområdet skal vedligeholdes, det skal fortsat udvikles, som det er blevet de seneste 40 år.

Skolerådgivningen har været på forkant med ændringer i politiske beslutninger, audiologiske behandlinger, ny folkeskolelov, ændringer i paradigmer lovgivningsmæssigt, pædagogiske metoder og ikke mindst holdningsmæssigt. I sprogbruken ses, at Skolerådgivningen er tidligt ude med mere anerkendende sprogbrug - fra hørehæmmet til høretab f.eks. Her arbejdes aktivt med menneskesynet både i holdning, praksis og sprogbrug.

I Skolerådgivningen anvendes metoder indenfor læseundervisning, som fritstiller de unge mennesker og giver mulighed for at lære læsning som et redskab, der er brugbart. Hele tiden i en balance, hvor den anvendelige hørerest bruges i så tilstrækkeligt et omfang, at det giver udbytte.

Den selvstændighed gør altså noget ved folk. Den fritstiller, så man skaber relationer, fordi det er sjovt, fordi man pirres og finder interesse og udfordring.

Det ses også, at Skolerådgivningen fortsat ændrer form og struktur og tilpasser sig udviklingen, ligesom Skolerådgivningen naturligvis selv spiller en aktiv rolle i denne udvikling. Det ligger i at være højt specialiseret hele tiden at kunne tilpasse sig behovene samt være medansvarlig i den hørepædagogiske udvikling.

Krystalkuglen afsløret

Men hvad er nu det?

Krystalkuglen ændrer form.. Er den der overhovedet??

Jo, der var den vist, men nej.

Det er slet ikke en krystalkugle. Det er Socialstyrelsens forløbsbeskrivelse, der indeholder alle disse tiltag og konsekvenser af tiltag.

For en tilstrækkelig højt kvalificeret indsats, er det vigtigt, Socialstyrelsen har tilstrækkelig sikker viden om de højt specialiserede indsatser på området. Det vil sige:

1. målgruppen er afgrænset og veldefineret
2. Indsatserne er fagligt bæredygtige og bygger på velbeskrevne tilgange og metoder
3. Indsatserne kan implementeres i en dansk praksis
4. Indsatserne har en dokumenteret positiv effekt
5. Socialstyrelsen konstaterer, at der er behov for en særlig koordineret indsats overfor målgruppen
6. Socialstyrelsen forventer, at forløbsbeskrivelsen har en positiv effekt på indsatsen overfor målgruppen

“Når jeg bliver stor, vil jeg gerne fødes igen. Så ved jeg, hvordan det er.”
Elevcitat

De ligger som perler på snor i krystalkuglen, alle disse mulige indsatser på høreområdet.

Det er alle indsatser, som uden tvivl må have en *positiv effekt på indsatsen overfor målgruppen*.

Til lykke med de 40 år, Skolerådgivning. Flot indsats gennem alle årene.

Det bliver spændende at se Skolerådgivningens bidrag på udviklingen indenfor hørepædagogik de næste 40 år.

Historie fra virkeligheden:

Pige 2. klasse - specialklasse: "Jeg kan ikke høre noget i det her HA i dag".

Konsulenten: "Hvorfor kan du ikke høre i det HA i dag?"

Pigen: "Mit batteri duer ikke. Jeg skal have et nyt, men jeg har ikke nogen med i skole".

Konsulenten: "Jamen så skal du tage dit HA af, indtil du kan få et nyt batteri i".

Pigen: "Nej, de voksne siger, jeg SKAL have dem på, også når de ikke duer. Ellers bliver de nemt væk".

Gipsafstøbning af
"Den lyttende pige",
skænket af boet efter
afdøde kunstner
Jørgen Gudmundsen-
Holmgreen.

Skolerådgivningen og høretabsområdet gennem 40 år

1978:

Skolerådgivningen bliver til

Fredericiaskolen har hidtil udelukkende været et undervisningstilbud for børn og unge med høretab. Skolen tilbyder nu rådgivning og lærerkurser til de steder, børnene kommer fra. Det betyder, at flere børn med høretab kan gå i skole i nærheden af, hvor de bor. Tilbuddet om rådgivning omfatter den sydlige halvdel af Jylland, Fyn samt Grønland.

1990:

Bedre høreapparater

Kropsbårne høreapparater bliver erstattet af fikse digitale høreapparater, der monteres direkte på ørerne.

1980:

Fra særforborg til omsorg

Den statslige særforborg ændres til amtslige tilbud. Det indebærer en helt anden tilgang til mange former for handicap - blandt andet børn og unge med høretab. Fra nu af bliver de i langt højere grad betragtet som individer med hver deres evner og muligheder. Færre børn og unge kommer på institution, flere bor hjemme hos forældrene.

1978

1988

1993:

Epokegørende operation

Første coclear implant (CI) operation udføres i Danmark. Cochlear implant er et elektronisk apparat, der overtager funktionen af et defekt indre øre.

2007:

Overgang til regionen

Kommunalreformen i 2007 betød, at Skolerådgivningen fra at være en amtslig institution blev en regional institution under Region Syddanmark.

2006:

Opsøgende konsulenter

Skolerådgivningens konsulenter begynder at opsøge de skoler, klasseværelser og klasser, hvor eleverne med høretab har deres dagligdag. Både eleven, klassekammerater og lærerne har udbytte af konsulenternes besøg.

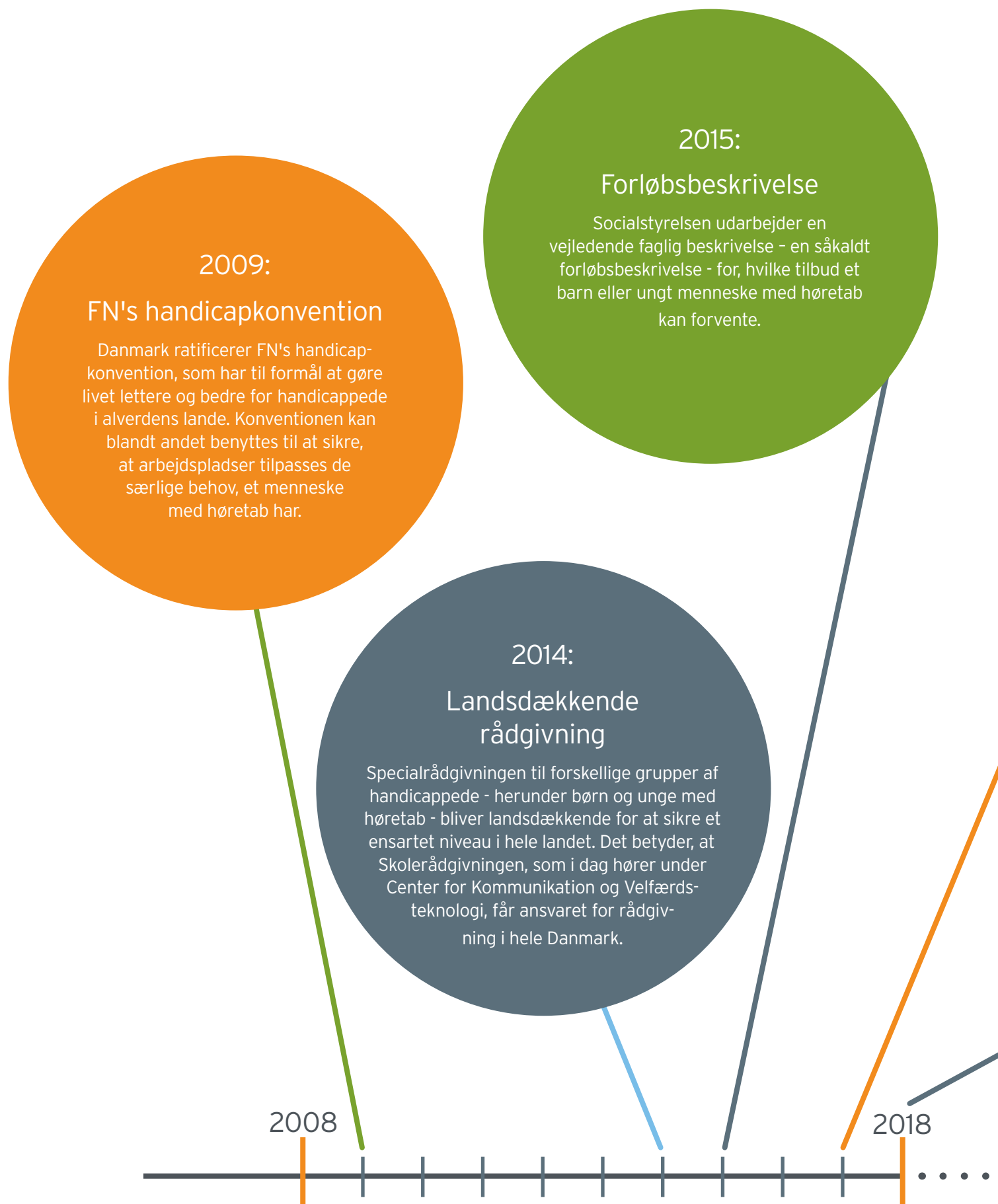
1994:

Salamanca-erklæringen

Vedtagelse af en international aftale, som skal sikre bedre vilkår og rettigheder for handicappede - herunder mennesker med høretab - i landene bag erklæringen.

1998

2008

2017:

Udbud og samarbejde

Socialstyrelsen udbyder en række opgaver inden for det højt specialiserede område, bl.a. specialrådgivning til børn med høretab. Skolerådgivningen og resten af CfH byder ind på opgaven i samarbejde med Center for Døvblindhed og Høretab (CDH) og laver en aftale med Socialstyrelsen, som gælder til og med 2020.

Fremtiden: ?

Selv om der de seneste 40 år er sket mærkbare forbedringer for børn og unge med høretab, er der stadig masser af ønsker og potentiale. Som for eksempel: Styring af kunstig intelligens, bedre tilgængelighed, tale til tekst, skrivetolkning og internationale standarder for teknologiske løsninger. Som Storm P. konstaterede: Det er svært at spå. Især om fremtiden.

2018:

40 års jubilæum

2. marts markeres det med en stor reception og et jubilæumsskrift, at det er 40 år siden, Skolerådgivningen blev etableret.

Fremtiden

Center for Høretab,
Merkurvænget 2, 7000 Fredericia
Tlf. 99 44 33 33
cfh@rsyd.dk

www.cfh.dk